

(65)

X 13-D-149/2/3

ZÁKLADY

PRÁVA KANONICKÉHO.

ČÁST DRUHÁ.

PRÁVO PLATNÉ.

SEŠIT TŘETÍ.

NAPSAL

JUD^{R.} KAMIL HENNER,

PROFESOR UNIVERSITY KARLOVY.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

SEMINÁRNÍ
Hist.-práv.

KNIHOVNA
oddělení

V PRAZE.

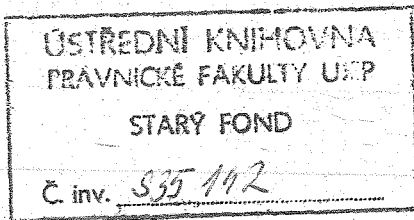
NÁKLADEM VLASTNÍM. — KNIHTISKÁRNA „POLITIKA“.

1923.

Všechna práva se vyhražují.

Darem od *Dra Jos. Nováka*
v *Brně*

Inv. č. 6312.

OBSAH.

— Kapitola druhá. O posvátných místech a o času posvátném	285—292
I. Posvátná místa	285—291
§ 127. A. O kostelích a kaplích	285—287
§ 128. B. O hřbitovech	287—291
§ 129. II. O času posvátném	291—292
Kapitola třetí. O kultu božském	292—296
§ 130.	292—296
Kapitola čtvrtá. O církevním učení	296—307
§ 131. 1. O katechesi, kázání a misích	296—299
§ 132. 2. O seminářích	299—302
§ 133. 3. O školách	302—305
§ 134. 4. O censuře knih	305—307
Kapitola pátá. Právo majetkové	307—342
§ 135. Stanovisko povšechné. Různění církevního majetku	307—313
§ 136. Dávky církevní	313—323
§ 137. Podmět církevního jmění	323—325
§ 138. Zabezpečení církevního majetku	325—330
§ 139. Některé zvláštní předpisy rázu majetkového	330—332
§ 140. Správa církevního majetku	332—335
§ 141. Práva beneficiátova k beneficiu	335—337
§ 142. Náboženská matice	338—342

Poznámka. Nebylo lze přihlížeti k poměrům na Slovensku pro částečnou nepřístupnost příslušných zákonův a nařízení.

Vytištěno v červnu 1923.

KAPITOLA DRUHÁ.

O posvátných místech a o času posvátném.

I. Posvátná místa.

Místa posvátnými se vyznačují místa vyhrazená bohoslužbě a pohřbívání věřících; tento účel se osvědčuje buď svěcením (*consecratio*), buď žehnáním (*benedictio*). Liturgické předpisy upravují tyto náboženské obřady, ovšem různě podle jednotlivých poměrů, ale vždy jen za souhlasu ordinářova (can. 1157). O vykonání obřadu sepíše se pak listina dvojmo (can. 1158); ostatně stačí i výpověď jednoho bezvadného svědka, nehrozí-li nikomu z toho ujma (can. 1159, §1).

Církev pokládá posvátná místa za vyňatá z moci světské a chce na nich vykonávati svou pravomoc zcela nezávisle (can. 1160).

§ 127.

A. O kostelích a kaplích.

I. Kostel (*ecclesia*) a kaple (*oratorium*) jsou posvátné budovy určené bohoslužbě; kostel je přístupen *všem* věřícím za účelem účastenství při *veřejné* bohoslužbě (can. 1161), kdežto při kaplích tomu tak všeobecně není (can. 1188, § 1, cf. can. 1249). Titul *basiliky* může míti kostel jen s povolením apoštolským nebo na základě nepamětného obyčeje (can. 1180). Kostel může býti vystaven pouze po písemném povolení ordinářově; vikář generální musí míti zvláštní příkaz (can. 1162, § 1). Povolení má býti dáno pouze tenkrát, jsou-li všechny náklady zajištěny ve směru věcném a osobním (can. 1162, § 2). Není-li užitečnost nového kostela pro duchovní blaho věřících zcela očividna, je-li naopak přípustna možnost, že by ujma byla způsobena sousedním kostelům, má ordinář dříve slyšeti jich správce, jimž po případě přísluší *actio ex novi operis nuntiatione* (can. 1676).

Ordináři mají bdíti nad tím, aby forma dochovaná křesťanským podáním a předpisy křesťanského umění byly zachovávány při výstavbě neb opravě kostelův a mají podle potřeby k tomu si vyžádati dobrého zdání znaleckého (can. 1164, § 1). Do kostelů nemá býti přístup, ani ústíti okno ze soukromých domů; sklepy nebo půdy kostelní nemají sloužiti světským účelům (can. 1164, § 2).

Státní stavební předpisy musejí ovšem býti zachovávány.

Byl-li *kostel* znesvěcen (*violatio*, vraždou, krveprolitím, hrubým zneužitím, pohřbením nevěřícího neb exkomunikovaného na základě rozsudku), musí býti co nejrychleji rekonciliován; do rekonciliace nesmí se ho užívati (can. 1172 nsl.).

Každý kostel může míti *zvony*, jichž lze užívati pouze podle pokynů církevních úřadů. K účelům světským lze užívati zvonů výjimečně v případech nutných nebo za svolení ordináře, nebo vyvinul-li se právoplatně obyčej. Přijaté podmínky věnovatele zvonu musejí býti ovšem vždy zachovány (can. 1169, § 1—5).

Článek 14. mezikonfesního zákona z roku 1868 ustanovuje: Žádná náboženská obec nemůže býti nucena, by se zdržovala zvonění o dnech, o nichž podle ustanovení jiné církve toho jest opomenouti.

Kostelů nesmí býti zneužíváno; vše, co je neslučitelné s jich posvátností, musí býti oddáleno (can. 1178). Úřední prohlídka místností věnované bohoslužbě má se provésti s největší šetrností k vážnosti posvátného místa (výnos minist. kultu z 25. ledna 1856, č. 1371).

Církev stojí posud na stanovisku, že kostelu svědčí právo asylní (*ius asyli*), to znamená, že provinilci do něho se utekší nesmějí býti vydáni beze svolení ordináře neb alespoň rektora kostela; podle nutnosti připouští se ovšem výjimka (can. 1179).

Naše právo státní neuznává asylu.

Vstup do kostela za příčinou účastenství při posvátných úkonech je všeobecně bezplatný; každý opačný obyčej se zavrhuje (can. 1181).

Všechny duchovní úkony v kostelích a věci s nimi souvisele (*omnia quae ad spirituale munus pertinent*) jsou podrobeny výhradní pravomoci duchovních jurisdikcionářův, a nikdy nesmějí správci kostelního majetku zasahovati do vnitřní duchovní správy kostelní (can. 1184).

Odtud také církev stanoví, že všichni vedlejší zřízenci kostelní, třebaž laikové, jsou jmenováni a propouštěni jedině od rektora kostelního; sem se počítají kostelníci, zpěváci, varhaníci, zvoníci, hrobníci atd. Uzané obyčeje, úmluvy a právo ordinářovo jsou ovšem i na dále zachovány v platnosti (can. 1185). Srovn. k tomu § 71 této knihy.

Kostel pozbývá konsekrace nebo benedikce (se exekruje), nemůže-li již sloužiti svému účelu a není-li oprava možna, nebo přenechá-li ho ordinář nějakému slušnému účelu světskému. Práva a povinnosti s kostelem spojené mají býti přeneseny na jiný kostel, zejména jde-li o farní kostel (can. 1187).

II. *Kaple* se různí:

a) na *veřejné* (*oratoria publica*), jsou-li zřízeny hlavně pro nějaké kolegium neb i osoby soukromé, ale tak, že je dovoleno všem

věřícím býti v nich přítomni při bohoslužbě jako v kostele (can. 1188, § 2, bod 1; cf. can. 1249). Odtud také veřejné kaple se řídí podle týchž předpisů jako kostely (can. 1191, § 1). Ke zřízení jich je potřeba povolení zemské správy politické (dv. dekret z 23. května 1834; okružník českého místodržitelství ze 7. prosince 1864).

b) *Kaple poloveřejné* (*oratoria semi-publica*), jsou-li zřízeny pro nějaký ústav nebo spolek věřících, nejsou-li však veřejně přístupny (can. 1188, § 2, bod 2; cf. 1249). Soukromé kaple kardinálův a všech biskupů mají výsady kaplí poloveřejných (can. 1189). Kaple poloveřejné nemohou býti zřízeny bez povolení ordináře (can. 1192, § 1); lze v nich vykonávati všechny bohoslužebné úkony, pokud není výjimka stanovena (can. 1193).

c) *Kaple soukromé* (*oratoria privata*) jsou kaple zřízené v soukromých domech pouze pro určitou rodinu neb osobu (can. 1188, § 2, bod 3) v mezích stanovených místním ordinářem (can. 1194). Sem patří také soukromé kaple hřbitovní (can. 1190, cf. can. 1249).

Ani kaplí poloveřejných, ani soukromých nesmí se jinak užívati než k účelům bohoslužebným (can. 1196, § 2).

Kostely a kaple mohou u nás býti zapsány v knihách pozemkových, neboť naše zákonodárství jich nezahrnuje pod pojem veřejného statku, ani jich nevyloučilo z obchodu.

Sedadla v kostelích a kaplích jsou u nás předmětem právního obchodu, ačkoli jsou pravidelně ponechány volnému užívání. Ale je možno zřídit k nim právo užívací (*usus*) i uznává se držení jich.

§ 128.

B. O hřbitovech.

I. Kodex zavrhuje spalování mrtvol a předpisuje jich pohřbení (can. 1203, § 1). Zapovídá se vykonati příkaz jakkoli daný, by mrtvola byla spálena (cf. can. 1240, § 1, bod 5 a can. 2339). Je-li přání takové připojeno ve smlouvě, v testamentu nebo jinak, má se církevně pokládati jako neučiněné (can. 1203, § 2). K tomu sluší srovnati dekret kongregace Officii z 15./XII. 1886 a 27. VII. 1892 (Acta *Sanctae Sedis* XXV, 63; *Analecta Eccles.* III, 98).

Církevní pohřeb záleží v přenesení mrtvoly do kostela, v pohřebních obřadech zde vykonaných a v uložení mrtvoly na místě k tomu církevně určeném (can. 1204). Všeobecně jsou to hřbitovy (*coemeteria*) benedikované (can. 1205, § 1). V kostelích smějí býti pohřbeni jen papež, kardinálové, sídelní biskupové, opati a preláti *nullius* a rodiny vladařů (*regales personae*, can. 1205, § 2).

Církev katolická hájí pro sebe práva míti samostatné hřbitovy (can. 1206, § 1). Kde nelze uskutečniti tohoto požadavku, mají

místní ordináři se domáhati, by občanské hřbitovy byly benedikovány, pohřbívají-li se v nich většinou katolíci, neb alespoň, aby katolíci měli vyhrazené zvláštní místo pro sebe, které se pak benedikuje (can. 1206, § 2). Nelze-li ani toho dosíci, má pouze jednotlivý hrob podle potřeby býti benedikován (can. 1206, § 3).

Každá fara má pravidelně míti svůj zvláštní hřbitov; vyňati řeholníci mohou míti zvláštní svůj hřbitov, oddělený od obecného hřbitova (can. 1208, § 1, 2). Výjimečně může též členům některých korporací nebo rodin býti povoleno zvláštní pohřebiště mimo obecný hřbitov, jež se benedikuje (can. 1208, § 3).

Také je dovoleno, by věřící měli zvláštní *vlastní* hrobky nebo hroby jak na farních hřbitovech, tak na hřbitovech korporacních. V onom případě dává písemné povolení ordinář místní, v tomto pak korporacní představený. Za jich souhlasu lze hroby i zcizovati (can. 1209, § 1).

Hroby kněží a kleriků mají se nalézati na slušnějším místě a mají, možno-li, býti odděleny jak od sebe, tak i od hrobů laikův (can. 1209, § 2). I děti mají podle možnosti býti pohřbívány odděleně od osob dorostlých (can. 1209, § 3).

Na hřbitovech nesmí ničeho býti připuštěno, co by odporovalo jich určení a katolickému náboženství (can. 1211); hřbitovy mají býti uzavřeny a hlídány (can. 1210). O porušení a rekongiaci hřbitovů platí podobné předpisy jako u kostelů (can. 1207).

Mrtvoly osob vyloučených z církevního pohřbu mají býti uloženy na zvláštním hrazeném a opatrovaném místě mimo benedikovaný hřbitov (can. 1212). Pouze ordinář může povolit, by mrtvola církevně pohřbená byla vykopána, a to jen tenkrát, lze-li ji přesně rozeznati (can. 1214, § 1, 2).

Mrtvola má býti přenesena za účelem pohřebních obřadů do příslušného farního kostela, jenž má vždy přednost v případě pochybnosti o oprávnění jiného kostela (can. 1217); výjimka nastává, když někdo pro případ úmrtí byl si vyvolil kostel (resp. hřbitov) jiný (can. 1216, § 1, 1223—1229). Příslušel-li někdo do více far, je pohřebním kostelem ten, v jehož obvodu zemřel (can. 1216, § 2). Jednotlivosti jsou ještě uvedeny v can. 1218, §§ 1—3.

Farář, jenž byl za živa osoby zemřelé příslušným, má právo a povinnost vykonati pohřební obřady (can. 1230, § 1). Kdo je vykonal, má též právo a povinnost doprovoditi mrtvolu k pohřebišti (can. 1231, § 2), třeba by musil projíti obvod cizí fary nebo diecése (can. 1232, § 1); ovšem se předpokládá, že převezení mrtvoly nečiní zvláštních obtíží (can. 1232, § 2).

Pohřební *taxy* se ustanovují ordinářem pro příslušný obvod, a to po slyšení kapituly katedrální, po případě venkovských vikářův

a farářů biskupského města; při tom má se přihlížeti k partikulárnímu obyčejí, k poměrům osobním a místním. Práva jednotlivých súčasněných osob buďtež s rozvahou stanovena, by nevznikly spory a pohoršení (can. 1234, § 1). Je-li více *stupnic taxových*, mají právo voliti si stupnici, kdož obstarávají pohřeb (can. 1234, § 2). Přísně je zakázáno více požadovati, nežli co je stanoveno (can. 1235, § 1). Chudí musejí býti pohřbeni bezplatně a slušně (can. 1235, § 2).

Pohřbívá-li se někdo mimo příslušný farní kostel, náleží příslušnému faráři pohřební podíl farní (*portio paroecialis*), jenž se rozdělí mezi více farářů příslušných (can. 1236, § 2); právo na podíl odpadá, nemůže-li mrtvola býti pohodlně převezena do kostela příslušné fary (can. 1236, § 1). Podíl farní budiž v taxe diecésní stanoven; po případě rozhoduje taxa stanovená pro kostel, v němž exekvie se konají (can. 1237, § 3).

Detailní *zápis pohřbu* se vykoná v matrice zemřelých (*liber defunctorum*, can. 1238).

Právo na církevní pohřeb mají všechny osoby křtěné, pokud nejsou právem výslovně vyloučeny (can. 1239). Z církevního pohřbu (se všemi obřady, can. 1241) jsou vyloučeni, pokud neosvědčili lítosti před smrtí (can. 1240, § 1, bod 1—6): notoričtí odpadlíci od víry křesťanské, notoričtí přívrženci sdružení kacírského, rozkolnického, svobodných zednářů a pod.; exkomunikovaní neb interdikovaní rozsudkem odsuzujícím nebo deklaracním; kdo s rozvahou provedli sebevraždu; kdo padli v souboji nebo následkem jeho; kdo nařídili, by mrtvola jejich byla spálena; jiní hříšníci veřejní a zjevní (konkubináři, kdož notoricky nekonali velikonoční povinnosti neb odmítli přijetí poslední náboženské útěchy).

Nastane-li v otázce vyloučení z pohřbu nějaká pochybnost, má býti dotázán ordinář, dovolí-li tak čas. Nelze-li odstraniti pochybnosti, má mrtvola býti církevně pohřbena ovšem s vyloučením každého pohoršení (can. 1240, § 2). Can. 1242 nařizuje vykopání mrtvoly a pohřbení na půdě nežehnané, jde-li o exkomunikovaného, jehož nutno míjeti (*vitandus*) a jenž byl pohřben na posvátném místě proti kanonickým předpisům. Předpis tento je příliš nemilosrdný přes to, že se připojuje podmínka, že z vykopání mrtvoly nesmí vzniknouti těžké pohoršení a že musí ordinář k tomu svoliti.

II. Ve *světském* právu náležejí věci pohřební do práva správního, a to do nauky o všeobecné ochraně veřejného blaha. Po této stránce věc se vymyká z našeho líčení. Podáme pouze krátký přehled o hřbitovech, pokud to souvisí se správou kultovou. Hřbitovy se zřizují buď jako konfesní, buď jako obecní (§ 3, lit. d zákona z 30. dubna 1870, č. 68 ř. z.). Konfesní hřbitovy jsou ústavy, jež

se nalézají v *držení* nějaké obce náboženské nebo kultové a jsou spravovány církevně; odtud jsou také příslušny státní úřady *kultové*. Církevní správa hřbitova zahrnuje i právo povolovati konání pohřebních proslovů laických. I konfesní hřbitovy jsou po stránce zdravotní podřízeny zdravotní policii obecní; politickým úřadům přísluší pouze dozor na zachovávaní příslušných předpisů. Ministerstvo zdravotnictví je zde poslední instancí, jež při konfesních hřbitovech se dorozumí s ministerstvem školství a národní osvěty.

Hrobník podléhá co do zdravotní policie obecnímu představenstvu; v příčině věcí rituálních a církevních je podroben příslušným duchovním správcům. Církevní činitelé ho ustanovují při konfesních hřbitovech.

Konfesní hřbitovy jsou vyhrazeny pro pohřbívání zemřelých příslušníků; výjimka byla stanovena mezikonfesním zákonem z 25. května 1868, č. 49 ř. z., čl. 12: *slušné* pohřbení jinověrce nesmí být zamítnuto, jde-li o pohřbení v rodinném hrobě nebo není-li v obvodu místní obce, kde úmrtí nastalo nebo kde mrtvola byla nalezena, hřbitovu vyhrazeného pro příslušníky církve nebo náboženské společnosti, ke které zemřelý za živa příslušel.

O tom, co se vyrozumívá *slušným* pohřbením, rozhodují místní obyčej, zvyky národní a názory konfesní.

Obecní hřbitov se nestane konfesním proto, že byl celý nebo z části benedikován.

Farní obec není povinna založiti nebo rozšířiti hřbitov, neboť to náleží politické obci (§ 3, lit. d zákona z 30. dubna 1870, č. 68 ř. z.); dobrovolně může ovšem převzítí takový závazek. Ale praxe v tomto případě se řídí všeobecnými předpisy o stavební konkurenci.

Státní kultová správa není všeobecně povinna přispívati na udržování konfesních hřbitovův, ani nemá práva nařizovati jejich zřízení nebo rozšíření.

Je-li v nějaké obci dostatečný hřbitov konfesní, nemusí obec zříditi hřbitov obecního; zřizuje-li se obecní hřbitov, nemusí konfesní hřbitov býti rozšířen. Je-li v nějaké obci hřbitov konfesní a obecní, je pohřbívání volné zde nebo tam.

Církevní úřady nemají správní moci co do hřbitovův obecních.

I konfesní hřbitovy mohou býti zapsány u nás v knihách pozemkových. Zápis hřbitovního pozemku svědčící vlastnictví politické obce nevylučuje ještě povahy hřbitovu jako konfesního, neboť nerozhoduje o ní pouze soukromé vlastnictví pozemku, ježto tu může býti věnování k církevnímu účelu.

„Vlastní hrob“ na hřbitově znamená služebnost užívání hrobu, která ovšem není volně převoditelná.

Zákon z 1. dubna 1919, č. 180 Sb. z. a n., který zavedl fakultativní pohřbívání ohněm (k tomu nařízení vlády z 18. září 1919, č. 517 Sb. z. a n.) byl zrušen a nahrazen zákonem ze 7. prosince 1921, č. 464 Sb. z. a n. o pohřbívání ohněm.

§ 129.

II. O času posvátném.

I. Posvátným časem jsou neděle a svátky (*dies festi*); sem se počítají ještě dny postní (*dies abstinentiae*) a dni újmy (*dies ieiunii*, can. 1243; srovn. k tomu can. 1250—1254). Posvátný čas zachovávaný celou církví se stanoví pouze papežem neb obecným sborem (can. 1244, § 1); partikulárně zachovávaný čas posvátný může býti stanoven místními ordináři (can. 1244, § 2).

Festa chori se slaví pouze klérem, *festa fori* nebo *de praecepto* jsou svátky nařízené pro všechny věřící, o nichž mají býti přítomni mši a mají se zdržeti vši těžké práce a soudních výkonů, jakož i všeho veřejného obchodování, leda že by obyčej nebo zvláštní povolení připouštěly výjimku (can. 1248).

Místní ordináři a faráři jakož i představení vyňaté klerikální řehole mohou v obvodech sobě podřízených dispensovati od zachovávaní svátkův, ovšem jen v jednotlivých případech a z důvodu spravedlivého (can. 1245, §§ 1—3).

Svátky pro celou církev zavedené (can. 1247, § 1 a rozhodnutí kongregace interpretující Kodex z 17. II. 1918, A. A. S. X. 170) jsou všechny neděle, den narození Páně (25. XII.), Nový rok, den sv. tří králů (6. I.), nanebevstoupení Páně (čtvrtek před 6. nedělí povelikonoční), Božího těla (čtvrtek po první neděli svatodušní), početí a nanebevzetí Panny Marie (8. XII. a 15. VIII.), sv. Josefa (19. III.), Petra a Pavla (29. VI.) a Všech svatých (1. XI.).

Je-li kdekoli nějaký z těchto svátků řádně zrušen (na př. u nás svátek josefský) nebo přenesen, nemá v tom nastati změna bez apoštolského stolce (can. 1247, § 3). Ostatně nemohl Kodex ničeho měniti na státních ustanoveních, jichž změna se očekává.

Svátky kostelních patronů (jimž totiž kostel je zasvěcen) nejsou nařízenými svátky; místní ordináři však mohou přeložiti zevní oslavu na neděli nejbližší příští (can. 1247, § 2).

II. Mezikonfesní zákon z r. 1868 má tato ustanovení: Nikdo nemůže býti nucen, aby se zdržoval práce o slavnostech a svátcích jemu cizí církve. V neděli je však mezi službami božími zastaviti každou práci veřejnou, která není nutnou. Dále musí všeho býti opomenuto o svátcích kterékoli církve mezi hlavními službami božími poblíž chrámu, co by mělo za následek rušení neb omezo-

vání slavnosti (čl. 13, první tři odstavce). Ve školách, do kterých chodí příslušníci různých církví, jest, pokud to lze provésti, zavésti ve vyučování takové rozdělení, při němž by i menšině bylo možno plnit své náboženské povinnosti (čl. 15).

Posud formálně platí ministerská nařízení ze dne 1. a 15. července 1868, č. 81 a 98 ř. z., že nesmějí býti konány veřejné zábavy, divadla nebo koncerty v poslední tři dni pašijového týdne, pak o Štědrý den; divadlo je zapověděno mimo to o Božím těle; jsou to tak zvané noremní dni. Představení divadelní smějí se provozovati o Božím hodu vánočním, velikonočním a svatodušním jen k účelům dobročinným a vždy na základě úředního povolení; veřejné plesy nesmějí o dnech vyjmenovaných vůbec býti konány. Ale praxe se stává volnější a předpisy přicházejí různě in desuetudinem.

KAPITOLA TŘETÍ.

O kultu božském.

§ 130.

I. Kult je *veřejný*, činí-li se uctívání Boha a svatých osobami k tomu církví řádně stanovenými a způsobem církevním; jinak je kult *soukromý* (can. 1256, 1261). Sluhové církevní jsou při vykonávání kultu výhradně podrobeni církevním představeným (can. 1260).

Činné účastenství při obřadech nekatolických není věřícím dovoleno (can. 1258, § 1); trpí se však účastenství pouze pasivní při pohřbech nekatolíků, sňatcích a podobných slavnostech na př. z důvodu nějakého úřadu civilního a pak, když není nebezpečí odvrácení od víry nebo pohoršení (can. 1258, § 2).

V mezích liturgických předpisů může býti v kostelích zvláštní místo vyhrazeno světským úředníkům, a to podle jejich důstojnosti a postavení (can. 1263, § 1). U prostých věřících může se tak státi jen s výslovným povolením ordinářovým, a to jen tenkrát, je-li pohodlná přítomnost ostatním zajištěna; kdykoli však může ordinář odvolati poskytnutou výhodu ze spravedlivého důvodu (can. 1263, §§ 2, 3).

II. *Hudba kostelní* budiž zachovávána přesně podle liturgických předpisův a zejména musí býti všeho vystříháno, co by v hudbě nebo zpěvu odporovalo posvátnému účelu (can. 1264, § 1).

III. *Cenné obrazy*, které vynikají stářím, uměním neb uctíváním a které jsou v kostelích nebo veřejných kaplích umístěny, mají býti opravovány pouze na základě písemného povolení ordinářova, a to po poradě se zkušenými znalci (can. 1280).

IV. Zcizení nebo trvalé přenesení vynikajících ostatků (*reliquiae insignes*) nebo cenných obrazů, neb ostatkův a obrazů zvláště

uctívaných, může platně se státi pouze se svolením apoštolského stolce (can. 1281, §§ 1 a 2).

Veřejnému uctívání v kostelích (i vyňatých) mohou býti věnovány jen ony *ostatky*, jejichž pravost byla zjištěna věrohodnou listinou, vydanou nějakým kardinálem nebo místním ordinářem nebo jiným duchovním, jenž apoštolským stolcem má právo ověřovací (*facultas authenticandi*); vikář generální musil by míti k tomu zvláštní příkaz (can. 1283, §§ 1 a 2).

Je bezbožnost prodávati svaté ostatky; pročež mají všichni duchovní se správou duší bedlivě zamezovati, aby nebyly prodávány, a by nepřecházely do držení nekatolíků; taktéž budiž toho dbáno, by svaté ostatky nebyly profanovány, by nedoznaly zkázy neopatrností lidskou nebo nebyly neslušným způsobem uschovávány (can. 1289, §§ 1, 2).

Podle občanského práva jsou částky sv. kříže a ostatky svatých předmětem právního obchodu, pouze nemohou býti úplatně zcizeny ani zabaveny (dvorní dekret z 30. září 1805, 25. listopadu 1826, č. 2234 Sb. z. s. a § 250 exekučního řádu).

V. *Procesím* se vyrozumívá slavnostní prosby konané za vedení některého duchovního věřícími jdoucími od posvátného místa na místo jiné za účelem povzbuzení pobožnosti nebo díky vzdání za božská dobrodíní nebo vyprošení boží pomoci. Procesí jsou *řádná* konaná o *určitých* dnech, a *mimořádná*, jsou-li stanovena o dnech zvláštních (can. 1290, §§ 1, 2). Mimořádná procesí stanoví místní ordinář, vyslech kapitolu katedrální (can. 1292—1294). Povinností ordinářovou je, by procesí se konala řádně s vyloučením veškerých zlořádův a způsobem odpovídajícím účelu (can. 1295).

Čl. 13, odst. 4. mezikonfesního zákona rozšiřuje zachování klidu nařízeného o svátcích také na obvyklá slavná procesí na náměstích a ulicích, kterými průvod jde.

VI. *Kostelní náčiní a nářadí* (*sacra supellex*) má býti vyňato z užívání světského, řádně (dvojmo) inventováno, pořizováno a opravováno podle zásad církevního umění (can. 1296, §§ 1—3) a pečlivě opatrováno (can. 1302). Pozbytí účinků benedikce nebo konsekrace je stanoveno v can. 1305. (Srovn. § 98, odst. 2. trestního řádu a § 32, odst. 2. prováděcího nařízení k trestnímu řádu z 19. listopadu 1873, č. 152 ř. z.)

VII. *Votum* čili *slib* je rozvážné a *dobrovolné* převzetí závazku vůči Bohu uskutečniti výkon možný a dobrý, což však nesmí v sobě zahrnovati vyloučení výkonu lepšího (*de meliore*), neboť není žádnou zásluhou slíbiti vykonati něco dobrého, aby nemusilo se vykonati něco lepšího. Slib zevně učiněný zavazuje *in foro fori*.

Pokud právo nečiní výjimky, může každý slibem se zavázati, kdo může užívatí svého rozumu. Ježto slib musí býti dobrovolný, není platný po právu samém, byl-li učiněn ze strachu vážného a nespravedlivého (can. 1307, §§ 1—3).

Kodex sám rozeznává tyto druhy slibů (can. 1308, §§ 1—4):

1. *Votum publicum a privatum*; ono se přijímá oprávněným církevním představeným jménem církve na př. sliby řeholní; toto nikoli.

2. *Sollemne a simplex*; rozdíl tento je stanoven církevním právem tak, že *votum sollemne* je vždy *publicum* a vyvolává bezvýhradnou a nezvratnou nezpůsobilost k činům příčícím se obsahu jeho (je to *sollemnitatis in facto*, nikoliv *in fieri*; opačné jednání je neplatné). Kde následek takový není stanoven, je *votum* pouze *simplex*; opačné jednání je zakázáno a pravidelně jen nedovolené.

3. *Votum reservatum*, je-li dispense od něho vyhrazena apoštolskému stolci; ze *soukromých* slibů jsou to pouze slib dokonalé a trvalé čistoty a slib vstoupiti do řádu se sliby slavnými, byl-li učiněn bez výhrady a po dosažení věku 18 let (can. 1309).

4. *Votum personale, reale a mixtum*, podle toho, přislíbují-li se nějaké osobní konání nebo též opomenutí, nebo věc nějaká, nebo něco, co má společný ráz osobní a věcný.

Slib *osobní* zavazuje pouze slibujícího; ale závazek z přislíbení nějaké věci přechází na dědice, jelikož o věci bylo rozhodnuto již zůstavitelem; to platí o věci i při slibu smíšeném (can. 1310, §§ 1—2).

Závaznost slibu zaniká:

1. *cessatione* (can. 1311), a to

- a) uplynutím doby stanovené výslovně ke splnění závazku;
- b) základní změnou podstaty slíbené věci;
- c) odpadnutím doložené výminky;
- d) odpadnutím účelu slibu.

2. Slib zaniká zvrácením (*irritatione*) se strany toho, kdo má právní moc nad slibujícími (*in voluntatem*), pokud bez jeho přímého nebo nepřímého souhlasu nemůže volně se zavazovati, na př. má takovou moc vyšší jurisdikcionář, otec, manžel, manželka. Zvrácení toto je vždy platné, a činí-li se z důvodu spravedlivého, i dovolené; účinek je trvalý.

Kdo má pouze právo k věci přislíbené, může jen odložití závaznost slibu potud, pokud by neodkladné splnění slibu mu škodilo (can. 1312, §§ 1 a 2).

3. Slib zaniká *dispensí*, která musí býti odůvodněna a nesmí rušiti práv cizích; od nereservovaných slibů dispensuje místní ordinář, náčelník vyňaté řehole duchovní a kdož obdržel toto právo od apoštolského stolce, všichni ovšem v mezích své příslušnosti (can. 1313).

4. Slib zaniká přeměnou (*commutatione*); přeměnu může provésti slibující sám, jde-li o lepší nebo stejný obsah slibu nevyhrazeného; jde-li o přeměnu na obsah menší, může se tak státi pouze s povolením toho, kdo má právo dispensační (can. 1314).

Učinil-li kdo sliby řeholní, *přerušuje* (*suspendere*) všechny sliby učiněné před tím, pokud ovšem v řeholi vytrvává (can. 1315).

Pouze sliby řeholní jeví účinek v právu světském; ostatní sliby nemají žádného účinku.

VIII. *Přísaha (iusturandum)* je vzývání Boha jako svědka pravdy a může býti platně vykonána jen, jsou-li zabezpečeny *veritas in mente*, t. j. úmysl projevití pravdu, *iudicium in iurante* t. j. rozvaha přísahajícího (přísežní dospělost) a *iustitia in obiecto* t. j. dovolenost předmětná (can. 1316, § 1). Pokud přísahy se vyžaduje nebo přísaha se připouští kanonickými předpisy, nemůže býti platně vykonána zástupcem (can. 1316, § 2).

Má-li přísahou se dotvrditi pouze pravdivost projevu, mluví se o přísaze asertorní (*i. assertorium*); přistupuje-li k tomu ještě úmysl stvrditi závazek, mluví se o přísaze slibné (*i. promissorium*). Kdo takto se zavazuje, přejímá zvláštní závazek rázu náboženského (can. 1317, § 1) čili *i. promissorium* nedává teprve vzniknouti novému závazku, nýbrž utvrzuje zvláštním náboženským závazkem povinnost dříve vzniklou.

Přísaha asertorní se uplatňuje obzvláště v procesu. Koná-li se přísaha u soudu, nazývá se *i. iudiciale*; koná-li se mimo soud, jest *i. extraiudiciale*.

Co do formy přísahy lze různiti *i. simplex*, koná-li se ústně (*orale*) nebo písemně (*scriptum*); *i. sollemne*, někdy též *corporale*, koná-li se slavnostněji na př. dotknutím písma svatého, ostatků, kříže a podobně.

Přísaha promissorní má býti vykonána dobrovolně; byla-li vynucena násilím psychickým nebo vážným strachem, přece platí, může však býti rozvázána církevním představeným (can. 1317, § 2). Přísahou vykonanou bez násilí a bez podvodu lze se též závazně zříci soukromé výhody poskytnuté zákonem samým, jen když tím věčné blaho není ohroženo (can. 1317, § 3). Ježto přísaha slibná jest aktem akcesorním, sdílí tím právní osud jednání hlavního (can. 1318, § 1). Přísaha slibná nemá účinku, vykonána-li o jednání směřujícím ke škodě cizí nebo k ohrožení veřejného nebo věčného blaha (can. 1318, § 2).

Závazek vyvolaný přísahou slibnou zaniká:

1. promíjí-li se tím, v jehož prospěch byla přísaha vykonána;
2. změnil-li se podstata předmětu přísahy nebo stává-li se

jednání změnou poměrů špatným nebo zcela lhostejným nebo překáží-li většímu dobru;

3. odpadne-li hlavní účel nebo výminka, za které přísaha byla vykonána;

4. zvrácením, dispensí a přeměnou jako při slibu (can. 1319). Kdyby však dispense od přísahy měla působiti škodu jiného, kdo nechce propustiti ze závazku přísežního, může jedině stolec apoštolský dispensovati, vyžaduje-li tak nutnost nebo prospěšnost církve (can. 1320). Písaha má býti přesně vykládána podle práva a podle úmyslu přísahajícího a v případě jeho podvodného jednání podle úmyslu toho, v jehož prospěch se přísahá (can. 1321).

Náš trestní zákoník prohlašuje křivou přísahu nesprávně za zvláštní způsob *podvodu*, ježto tu jde skutečně o samostatný zločin proti řádnému konání spravedlnosti (§ 199, lit. a). Zločinu se dopouští, kdo před soudem (civilním nebo trestním) ve vlastní věci se *nabízí* ke křivé přísaze nebo skutečně vykoná takovou přísahu, čímž pokus tohoto zločinu není možný, ježto samo nabízení se prohlašuje za zločin dokonaný.

Podle posavadního práva světského (zákon z 3. května 1868, č. 33 ř. z., §§ 121, 171, 313 trestního řádu, čl. XL uvozovacího zákona k soudnímu řízení civilnímu) je přísaha všude tam náboženská, kde se srovnává s náboženským vyznáním přísahajícího; nedopouští-li náboženské vyznání přísahy, nutno se spokojiti náhradou přísahy, t. j. slavným ujištěním stvrzeným rukou dáním, jež má týž význam a tytéž právní následky jako přísaha. Zákon z 13. července 1922, č. 223 Sb. z. a n. upravil přísahy konané před soudem u osob bez náboženského vyznání (formule: „Přisáhám“). Srovn. k tomu § 201, odst. 5. vojenského řádu trestního.

KAPITOLA ČTVRTÁ.

O církevním učení.

§ 131.

1. O katechesi, kázání a misiích.

I. Církev pokládá za své právo a za svoji povinnost šířiti učení evangelické u všech národův, a to nezávisle na kterékoli světské moci. Kdož se obrátili dobrovolně na víru křesťanskou, jsou božským zákonem zavázáni osvojit si toto učení a přilnouti k pravé církvi Bohem založené (can. 1322, § 2). Proti své vůli nesmí nikdo býti donucován k víře katolické (can. 1351). Věřící mají se vystříhati všeho učení nepravého (can. 1324) a veřejně osvědčovati víru, kdykoli by mlčení znamenalo zapřítí víru (can.

1325, § 1). Není-li víra ohrožena, může jen stolec apoštolský, v případě nutnosti místní ordinář povoliti věřícím, by měli rozmluvy, zejména veřejné s nekatolíky (can. 1325, § 3).

Povolányi učitelí věřících jsou biskupové, jsouce podřízeni římskému papeži, ačkoliv jim ani jednotlivým, ani shromážděným na sborech partikulárních nepřísluší neomylnost učení (can. 1326 a § 3 těchto Základů).

II. Za nejlepší prostředek utvrditi víru se pokládá *hlásání slova Božího*, jež přísluší v celé církvi papeži a v jednotlivých diecésích biskupům. V tomto směru vypomáhají biskupům faráři a zvláštní pomocníci k tomu ustanovení (can. 1327). O své ujmě nesmí tak činiti nikdo; buď musí právo ke hlásání slova Božího vyplývati z úřadu uděleného nebo ze zvláštního posláni svěřeného od oprávněného církevního vrchního (can. 1328). Hlásání víry se děje katechesí (mimo školní vyučování), kázáním a misiemi.

III. *Katechese* přísluší v první řadě správcům duší, tudíž hlavně farářům (can. 1329), za hlavního vedení místních ordinářů (can. 1336).

Katechese záleží v přípravě mládeže ke zpovědi, přijímání a biřmování, jakož i v utvrzení jich náboženského vědění (can. 1330, 1331) a pak ve výkladu katechismu dospělým věřícím o nedělích a svátcích (can. 1332). Farář může k náboženské výchově mládeže přibrati kleriky, zdržující se ve farním obvodě a v případě nutnosti i zbožné laiky, zejména z řady těch, kdož jsou členy farních zbožných sdružení (can. 1333). Uzná-li místní ordinář za nutné, musejí v katechesi vypomáhati řeholníci i vyňatí (can. 1334).

Rodiče, jich zástupci, zaměstnavatelé a kmotři jsou povinni starati se o to, by jich svěřenci měli účastenství v katechesi (can. 1335).

IV. Kázati (*concionari, concionem habere*) může jen ten, kdo k tomu jest oprávněn buďsi zákonem, buďsi plnou mocí. Zákonem jsou oprávněni *místní ordináři*, a to v kterémkoli kostele obvodním, i vyňatém (can. 1343). *Faráři* mají i povinnost kázati o nedělích a svátcích osobně; stálé zastoupení jiným duchovním musí býti ordinářem schváleno, jakož i by výjimečně kázání odpadlo (can. 1344).

Plná moc ke kázání může býti udělena pravidelně pouze kněžím a jáhnům; výjimečně i ostatním klerikům z důvodu vážného. V kostelích mohou kázati jen duchovní, nikdy ne laikové ani ne řeholní (can. 1342). Splnomocněn může býti vůbec jen ten, kdo prokázal ke kázání způsobilost zvláštní zkouškou (can. 1340, § 1, can. 877, § 1). Udělená plná moc může býti odvolána, ukáže-li se, že splnomocněnec se neosvědčil; rekurs je možný (can. 1340, §§ 2, 3).

Mimodiecéšní kněží musejí míti ke kázání zvláštní povolení místního ordináře, kde kázání má se konati (can. 1341). Plnou moc

ke kázání uděluje v diecési jedině místní ordinář; jen ve vyňatých řeholích duchovních představený řeholní, jde-li o kázání pro řeholníky a klášterní příslušníky (can. 514, § 1); jinak potřebuje kazatel v klášterích vždy ještě svolení představeného klášterního (can. 1337, 1338, 1339).

Věřící mají býti stále vyzýváni, by měli často účastenství na kázáních (can. 1348).

Jednotlivosti o kázání jsou stanoveny ještě papežskou encyklikou z 15. června 1917 a konsistoriální kongregací z 28. června 1917.

V. *Misie* jsou mimořádným prostředkem ve vyučování náboženství. Pořádají se jednak jako lidové (*missiones populares*) v katolických farách k vzpružení víry a k nápravě mravu a jednak jako *missiones exterae* pro hlásání víry buď u pohanů, buď u nekatolíků. Lidové misie mají se konati ve faře alespoň každý desátý rok; způsob jich upraví místní ordinář (can. 1349), i konají se cizími kněžími.

Nekatolíci jsou svěřeni v diecésích a farách místním ordinářům a farářům, to znamená, že mají tito podle možnosti hleděti k jich obrácení způsobem vhodným, ovšem ne násilným (can. 1350, § 1 a 1351). Jinde, kde není diecése ani far, má apoštolský stolec správu všech misí u nekatolíků (can. 1350, § 2).

VI. Důležitý je předpis § 303, 2. odst. trestního zákona ve znění zákona z 20. února 1919, č. 111 Sb. z. a n.: Buď potrestán pro přečin tuhým vězením od jednoho do šesti měsíců, pokud tu není těžšího trestního činu, duchovní kteréhokoli vyznání nebo jiná osoba v podobné funkci činná, která při úkonu náboženském, zejména při vykonávání úřadu kazatelského, při náboženském vyučování nebo cvičení, při procesí, pouti nebo podobných shromážděních, promlouvá o věcech státního nebo politického života, kritikuje platné nebo navrhované zákony nebo nařízení vládní, doporučuje určité politické organizace nebo strany, brojí proti určitým politickým organizacím nebo stranám, doporučuje neb odmítá tisk určitého politického směru, zasahuje do volebního zápasu ať ve prospěch, ať ke škodě některých kandidátů nebo stran.

Učení náboženské, tudíž samo náboženství je proti tomu zase chráněno ustanoveními o zločinu rušení náboženství (§§ 122—124 trestního zákona). Tohoto zločinu se dopouští:

1. Kdo se rouhá Bohu řečmi, činy, v dílech *tiskových* nebo *rozšířených* spisech (§ 122, lit. a).

2. Kdo ruší provozování náboženství ve státě trvajícím nebo způsobem zneuctvujícím zle nakládá s nářadím ke službám božím zasvěceným, nebo jinak veřejně projevuje opovržení náboženství činy, řečmi, v dílech *tiskových* nebo v *rozšířených* spisech (§ 122, lit. b).

3. Kdo se snaží rozšiřovati nevěru (§ 122, lit. d); ovšem vědecké badání a hlásání jeho výsledků je svobodné, pokud neseleduje účelu rozšiřovati nevěru (§ 118 naší ústavy). Otázka, zda vůbec trvá dále § 122, lit. d. je v literatuře ovšem sporná.

Mimo to prohlašuje § 303, odst. 1. trestního zákona (srovn. zákon z 20. února 1919, č. 111 Sb. z. a n.) za přečin (ač není-li čin zločinem rušení náboženství podle § 122), trestný tuhým vězením od jednoho do šesti měsíců, když kdo veřejně nebo před několika lidmi, nebo v dílech tiskových, rozšiřovaných vyobrazeních nebo spisech se posmívá učení, obyčejům nebo zřízením nějaké církve nebo společnosti náboženské, státem zákonně uznané, nebo je zlehčiti hledí, nebo když kdo urazí nějakého jejích služebníka náboženského při výkonu obřadů bohoslužebných nebo v čas veřejného provozování náboženství tou měrou neslušně se chová, že z toho jiným může vzejíti pohoršení.

Ochrana poskytnutá §§y 122, lit. b. a 303, odst. 1. trestního zákona svědčí dnes vzhledem k § 122 ústavy každému veřejnému vykonávání jakéhokoli vyznání, náboženství nebo víry, pokud jen takový výkon není v neshodě s veřejným pořádkem a právním řádem; není třeba předchozího státního uznání jako náboženské společnosti (sporné).

§ 132.

2. O seminářích.

I. Církev pokládá za své vlastní a výlučné právo vychovati si dorost (can. 1352). Kněží a zejména faráři mají věnovati svou pozornost hochům, kteří jeví známky náklonnosti ke stavu duchovnímu, by jich střezili od světské náklonnosti, je vychovávali a budili v nich lásku k budoucímu povolání (can. 1353).

Každá diecése má míti v poměru ke své velikosti a k prostředkům hmotným seminář (*seminarium, collegium*), by v něm dostatečný počet jinochů mohl býti vychováván ke stavu duchovnímu (can. 1354, § 1). Větší diecése mají míti semináře dva; nižší (*minus*) pro výchovu předběžnou a vyšší (*maius*) pro studium filosofie a theologie (can. 1354, § 2).

Se schválením papežským může býti zřízen seminář pro více diecésí, jenž se nazývá *interdioecesanum vel regionale seminarium*. Není-li semináře takového nebo vlastního diecésního, může biskup poslati své *alumniy* do biskupského semináře cizího (can. 1354, § 3).

Náklad na seminář a vydržování alumnů (chovanců) má se kryti z vlastního jmění seminárního. Kdyby důchody tyto nestačily, může biskup naříditi, by duchovní správcové kostelní vybírali v ko-

stelích v určitých dobách dobrovolné příspěvky, nebo může uložit diecéšní taxu nebo posléze přikázati semináři některá beneficia jednoduchá (can. 1355). Zmíněnou taxou jsou *bezvýjimečně* povinovány biskupská mensa, *všechna* beneficia diecéšní, třeba jsou poukázána jen na příspěvky věřících, církevně zřízené útulny (*domus hospitalis*) a sdružení, kostelní záduší s vlastními příjmy, *všecky* kláštery, vyjmouc případy, že žijí pouze z almužen nebo že hostí právě církevní ústav vyučovací (can. 1356, § 1). Nejvyšší míra těchto příspěvků (*tributum seu taxa*) nesmí přesahovati pět procent ročního čistého příjmu, při jehožto výpočtu jsou některé zvláštnosti stanoveny (can. 1356, §§ 2, 3).

§ 25, odst. 3. zákona ze 7. května 1874, č. 51 ř. z. zrušil *alumnaticum* nebo *seminaristicum*, pokud bylo odváděno na semináře, vydržované náboženským fondem.

Diecéšní semináře podléhají ve veškerých směrech biskupovi, semináře mezidiecéšní apoštolskému stolci (can. 1357). Správu seminární vedou zvláštní činitelé biskupem stanovení (can. 1358, 1360). Biskup má při důležitějších otázkách správy semináře dotazovati se rady poradcův ustanovených po dvou jednak pro disciplinu, jednak pro správu majetkovou. Poradci jsou ustanoveni biskupem po poradě s kapitulou na dobu šesti let z kněží v semináři nepůsobících (can. 1359).

O přijetí do semináře rozhoduje ordinář maje zřetel k budoucí způsobilosti duchovenské a jsa opatrný při těch, kdož byli propuštěni z jiného semináře nebo z řehole (can. 1363).

V seminářích nižších přizpůsobuje se vyučování poměrům teritoriálním; hlavní péče se věnuje náboženství, latině a mateřskému jazyku (can. 1364). Racionální filosofie s příbuznými obory se vykládá v seminářích vyšších alespoň po dvě léta, theologické obory po čtyři léta (can. 1365), a to filosofie, dogmatika a morální theologie na základě učení Tomáše Aquinského (can. 1366). Srovnej k tomu list Benedikta XV. „Saepe Nobis“ z 30. listopadu 1921 československým biskupům o výchově duchovenstva.

Život seminární po stránce náboženské je detailně stanoven (can. 1367). Seminář je vyňat z pravidelné pravomoci farní, úkony k ní náležející obstarává rektor semináře nebo jeho zástupce vzhledem ke všem osobám přebývajícím v semináři; jen věci manželské jsou vyhrazeny faráři (can. 1368) a zpovídati alumný přísluší zpovědníkům řádným a mimořádným, k nimž alumnové mají volný přístup; zpovědníci nemohou také nikdy kvalifikovati alumnů (can. 1361). Jak již známo, může rektor seminární vyslechnouti zpověď svých alumnů jen výjimečně v případech mimořádně vážných a žádají-li tito sami zato (can. 891).

Zdržují-li se seminaristé kdykoli mimo seminář, mají býti pod dozorem způsobilého duchovního (can. 1370, 972, § 2).

Ze seminářů mají býti propuštěni všichni, jichž chování nebo nedostatečný prospěch ve studii nezaručují způsobilosti k budoucímu povolání (can. 1371).

Zřízení *církevní university* nebo *fakulty* je vyhrazeno apoštolskému stolci, jenž jí propůjčuje také právo udělovati akademické hodnosti (církevní); učiliště tato musejí míti stanovy Římem schválené (can. 1376, 1377).

Místní ordináři mají posílati způsobilé kandidáty na církevní university nebo fakulty, by po vykonaných studii nabyli akademických hodností (can. 1380); dekret konsist. kongr. z 30. dubna 1918 upravuje studium kněží na laických fakultách universitních.

II. § 30 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. přislíbil zvláštní zákon, jak mají býti zařízeny katolické fakulty theologické a zákon v příčině zvláštního způsobu vzdělávání kandidátů stavu duchovního. Zákony takové však nebyly vydány; zůstalo to tedy celkem při dřívějším stavu, podle kterého se děje *vzdělávání* kandidátů stavu duchovního buď na fakultách, buď na biskupských diecéšních učilištích po dobu čtyř let. Fakulty mají úkol pěstiti vědy theologické i praktické nauky duchovní, kdežto diecéšní učiliště sledují pouze výchovu způsobilého duchovenstva. *Fakulty* mají posud ráz učilišť státních a veřejných; jsou buď částí university, tak v Praze české a německé, buď jsou mimo svazek universitní. Fakulty theologické mají celkem totéž zřízení, jako fakulty světské, jenže udělení a odvolání zmocnění profesorů k vyučování přísluší diecéšnímu biskupovi zrovna tak, jako při biskupských učilištích (cis. nař. z 23. dubna 1850, č. 157 ř. z.; nař. min. kultu z 30. června 1850, č. 319 ř. z. a nař. z 29. března 1858, č. 50 ř. z.).

Bohoslovecká fakulta v Olomouci (zvaná Cyrillo-Methodějská, podle nařízení vlády republiky Československé z 28. dubna 1919, č. 231 Sb. z. a n.) je mimo svazek universitní; samostatná kat. fakulta bohoslovecká v Bratislavě s vyučovací řečí slovenskou i českou (zákon z 24. července 1919, č. 441 Sb. z. a n.) není aktivována.

Řádní učitelé mají titul řádných universitních profesorů.

Řád studijní a zkušební na fakultách jest upraven nař. min. kultu z 30. června 1850, č. 319 ř. z., z 16. září 1851, č. 216 ř. z., z 29. března 1858, č. 50 ř. z., z 31. května 1897, č. min. 631 a z 26. prosince 1909, č. 4 ř. z. r. 1910. Nová úprava řádu studijního a zkušebního se vyžaduje fakultami. Řád rigorosní upravuje nař. min. kultu z 8. dubna 1903, č. 97 ř. z. a z 11. února 1914, č. 12 min. věstuíku.

Biskupská učiliště mohou býti volně zřizována, pokud se nečiní nároku na podporu z veřejného fondu a ohlašují se pouze vládě; učiliště tato jsou podrobena státnímu dozoru jen tím, že biskupské osazování profesur nemůže se díti proti ohrazení státnímu a že nutno předkládati osobní výkazy a studijní osnovu ministerstvu (školství a nár. osvěty) cestou zemské správy (výnos min. kultu z 30. června 1850, č. 319 ř. z. a z 29. března 1858, č. 50 ř. z.).

Semináře klerikální (alumnáty) nejsou podrobena státnímu dozoru; pokud jejich vydržování je převzato na fond náboženský, nutno šetřiti zvláštních předpisů rázu majetkového.

Zákon z 18. března 1920, č. 189 Sb. z. a n. s účinností od 1. října 1919 upravuje platy profesorů při theologických učilištích diecézních a představených při biskupských kněžských seminářích, při čemž platí zásada, že náklad podle tohoto zákona vzniklý se nese nejprve fondy pro příslušné účely zřízenými a jinými církevními důchody k tomu věnovanými; teprve zbytek nákladu takto nekrytý se uhradí z náboženského fondu.

Církevní semináře a konvikty pro studující *hochy*, vydržované církevními prostředky, nepodléhají státnímu dozoru.

§ 133.

3. O školách.

I. Církev pokládá za své právo a povinnost zřizovati školy jakéhokoli druhu (can. 1375, 1379), a to za pomoci věřících. Výchova má býti zařízena v církevním směru, aby ničemu se nevyučovalo, co se přičí náboženství a mravům a by náboženství bylo základem vyučování (základ školy konfesní). Proto se ukládá katolickým rodičům povinnost starati se o křesťanskou výchovu dětí (can. 1372). Vyučování náboženství ve školách má býti přízpůsobeno věku žákovu a má býti konáno kněžími úkolu tomu zcela oddanými (can. 1373). Katolické děti nemají navštěvovati škol nekatolických, bezkonfesních (zařízených beze zření ke konfesi) a smíšených, t. j. škol přístupných i nekatolíkům a bezkonfesním. Výjimka může býti povolena pouze místním ordinářem podle instrukcí římských, je-li nebezpečí odvrácení od víry vyloučeno (can. 1374).

Mimo to však církev si připisuje dozor nad náboženskou výchovou ve školách a ústavech vyučovacích vůbec a pak dozor nad tím, by nebylo vyučováno ničemu proticírkevnímu; proto sobě církev připisuje schvalování a po případě odstraňování učitelův a učebnic náboženství (can. 1381, 1382).

Řečený dozor přísluší místním ordinářům, resp. jich zástupcům mimo interní školy pro profesy vyňatých řeholí (can. 1382).

II. Úprava těchto otázek u nás se vylučuje v právu správním. Vytýkáme jen některá ustanovení nová.

A. Ústavní naše listina z 29. února 1920, č. 121 Sb. z. a n. prohlašuje v § 118 vědecké badání a hlásání jeho výsledků, jakož i umění za svobodné, pokud neporušuje trestního zákona.

Veřejné vyučování budiž zařízeno tak, aby neodporovalo výsledkům vědeckého badání (§ 119).

Zřizovati soukromé vyučování a vychovávací ústavy je dovoleno jen v mezích zákonů. Státní správě přísluší vrchní vedení a dozor na veškeré vyučování a vychovávání (§ 120).

§ 1 zákona z 9. dubna 1920, č. 292 Sb. z. a n., jímž se upravuje správa školství, přiřkl státu nejvyšší *správu* veškerého vychovávání a vyučování i *dozor* k němu. Správu tu vykonává stát ministerstvem školství a národní osvěty, pokud se týče ministerstvem zemědělství. (Srovn. zákon z 9. dubna 1920, č. 281 Sb. z. a n., jímž se upravuje správa zemědělského školství a dozor na ně.)

B. Zákon ze 13. července 1922, č. 226 Sb. z. a n. (malý školský zákon), jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských (vyjmouc území Podkarpatské Rusi) prohlašuje v § 1, odst. 1. náboženství za povinný předmět učebný ve školách obecných (ludových) a v § 2, odst. 1. i na školách občanských, ale v obou případech s výhradou § 3, odst. 5., totiž, že žáci bez vyznání nebo vyznání státem neuznaného jsou všeobecně zproštěni povinnosti, aby se účastnili vyučování náboženství, a že žáci ostatních vyznání budou zproštěni této povinnosti okresním úřadem školním, na Slovensku a na školách menšinových příslušným okresním (obvodním) inspektorem školním, požádají-li o to písemně nebo protokolárně jejich rodiče nebo jejich zástupci.

Opatřovati vyučování náboženství na školách obecných (ludových) a občanských a *na ně doztrati* přísluší úřadům církevním (představenstvům židovských obcí náboženských) s výhradou práva vrchního dozoru a správy, které přísluší státu podle § 1 zákona z 9. dubna 1920, č. 292 Sb. z. a n. (§ 3, odst. 1. zákona z 13. července 1922).

Náboženství vyučovati je ve všech třídách po 2 hodinách týdně. Výměra a rozdělení učiva náboženského na jednotlivé stupně školní ustanoví úřady církevní (§ 3, odst. 2. cit. z.).

Učitelé náboženství, úřady církevní a společnosti náboženské jsou povinny šetřiti zákonů, jakož i předpisů, které v mezích zákonů vydají úřady školní (§ 3, odst. 3. cit. z.).

Co úřady církevní ustanoví o vyučování náboženství a o cvičeních náboženských, oznámeno budiž správci školy prostřednictvím

župní rady školní (v přechodné době prostřednictvím okresního úřadu školního a na Slovensku prostřednictvím školního inspektora). Ustanovení, která jsou v odporu s obecným řádem školním, nebudte oznamována (§ 3, odst. 4. cit. z.).

Hledíc k různosti náboženského vyznání žactva na té které škole, budiž doba vyučování náboženského v rozvrhu hodin ustanovena tak, aby tím souvislost ostatního vyučování nebyla rušena (§ 3 odst. 6. cit. z.).

Tyto předpisy platí stejně o všech veřejných školách obecných (ľudových) a občanských vůbec, nehledíc na to, kým byly založeny a jsou vydržovány (§ 17 odst. 1. cit. z.).

Soukromé školy obecné a občanské zavázány jsou taktéž vyčtenými ustanoveními (§ 17, odst. 2. cit. z.).

Občanská nauka a výchova je povinná jak na školách obecných (ľudových), tak občanských (1. odst. § 1 a 2 cit. z. a výnos minist. školství z 11. dubna 1923, č. 64 Věstníku).

C. Vyučování náboženství je povinné pro žáky příslušné k náboženským společnostem státem uznaným, a to na *středních školách* od 1. až do 5. třídy (včetně), na *lyceích* od 1.—4. třídy, na *učitelských ústavech* v 1. roč. V ostatních třídách a ročnících možno vyučovati náboženství jako předmětu nepovinnému v odděleních (nikoli po třídách), přihlásí-li se do jednoho oddělení aspoň 20 žáků ze všech tříd, v nichž náboženství není povinným předmětem. Postupná oddělení smějí býti nejvýše dvě. Toto vyučování, umístěné mimo pravidelný rozvrh hodin a klasifikované jako předmět nepovinný, bude započteno učitelům náboženství do jejich učebné povinnosti. (Nařízení min. školství z 14. června 1919, č. 80 Věstníku, z 30. července 1919, č. 96 a č. 98 Věstníku, ze 4. září 1919, č. 123 Věstníku, z 31. října 1919, č. 144 Věstníku. Osnova katolického náboženství pro střední školy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku byla vyhlášena min. výnosem z 31. května 1922, č. 100 Věstníku.)

Ministerstvo školství zmocnilo vynesemím z 12. listopadu 1922, č. 107.476/22 zemskou radu školní, by v oboru vlastní působnosti vyřizovala žádosti za osvobození žákův a žákyň středních škol a učitelských ústavův od povinného náboženství analogicky s § 3 zákona z 13. července 1922, č. 226 Sb. z. a n., požádají-li o to písemně jejich rodiče neb jejich zástupci.

D. Náboženské úkony mimo hodiny vyučování jsou dobrovolné na veškerých školách. Ani správce škol ani učitelé nejsou na žádné škole *povinni* účastnit se v dohledu nad školní mládeží při náboženských cvičeních. (Výnos min. školství z 25. listopadu 1918 č. 214, stránka 9. prvního ročníku Věstníku; z 9. května 1919, č. 59

Věstníku, z 25. května 1919, č. 67 Věstníku, § 5 nařízení vlády rep. č. z 5. srpna 1919, č. 473 Sb. z. a n.).

E. Podle zákona z 10. dubna 1919, č. 205 Sb. z. a n. a nařízení vlády z 5. srpna 1919, č. 473 Sb. z. a n. se osazují všechna místa na veřejných školách obecných a občanských bez jakéhokoliv ohledu na náboženská vyznání jednotlivých žadatelův a na jejich způsobilosti k vyučování náboženství. Není tudíž nutno, by ti, kdož chtějí nabýti způsobilosti k učitelskému úřadu, konali zkoušku z náboženství svého vyznání. Zkouška je však možná jako dobrovolná. (Výnos min. školství z 30. října 1919, č. 145 Věstníku.) Srovnej výnos min. školství z 10. února 1922, č. 48 Věstníku o změně náboženského vyznání učitelů škol obecných a občanských.

§ 134

4. O cenzuře knih.

Církev vycházejíc z povinnosti bděti nad zachováním ryzosti víry a neporušenosti křesťanských mravů, pokládá za své právo potlačovati spisy čelící proti církevním zásadám; církev vykonává tudíž *prohibitionem librorum* čili jak říkáme censuru represivní. Ale církev pokládá i za svou povinnost zabrániti tomu, by spisy proticírkevní vůbec nevyšly; v tomto směru vykonává *praeiviam librorum censuram* čili censuru preventivní.

I. Starší je censura represivní; vynález tisku v 15. století vyvolal pak detailní úpravu její. Roku 1559 byl *Pavlem IV.* vydán první *Index librorum prohibitorum*. Sbor tridentský vyhradil censuru papeži (1563), načež *Pius IV.* uveřejnil 1564 nový index, obsahující jednak všeobecné předpisy censurní, jednak zvláštní seznam zapověděných knih; obě tyto části byly později několikráte, však odděleně pozměněny (na př. 1664, 1758, 1869). Způsob provádění této censury upravil *Benedikt XIV.* r. 1753 a *Lev XIII.* r. 1897. Poslední vydání indexu je z r. 1917.

Kodex nezměnil na *zásadním* stanovisku ničeho (can. 1384). Právo a povinnost zakázati spisy škodlivé přísluší pro celou církev papeži, resp. kongregaci sancti Officii (can. 1396), partikulárně sborům partikulárním a místním ordinářům. V tomto případě je přípustný rekurs do Říma, však bez účinku odkládacího. Ale právo záповědi přísluší i řeholním představeným, což zvláště jest upraveno (can. 1395).

Kodex pokládá za všeobecnou povinnost všech věřících, hlavně ovšem duchovenstva, by oznamovali škodlivé knihy s řádným odůvodněním místním ordinářům, resp. apoštolskému stolci; zatajení oznamovatelů je zaručeno (can. 1397, §§ 1—3).

Místní ordináři mají bděti nad vydáváním a prodejem knih ve svých obvodech (can. 1397, § 4). Zápověď knihy znamená, že kniha bez zvláštního povolení nemá být ani vydána, ani čtena, přechovávána, prodávána (can. 1404), překládána, ani sdělována s jinými; nové vydání smí být obstaráno po náležitých opravách (can. 1398).

Canon 1399 obsahuje 12 různých kategorií knih a zobrazení, která jsou ipso iure zapověděny, ježto se přiči zásadám katolického náboženství nebo discipliny; zejména sem náleží vydání písma svatého v originálu nebo ve starých překladech katolických nebo v překladech nových, je-li obstaráváno nekatolíky (tyto knihy, jsou-li jinak bezvadné, jsou přístupny badatelům theologickým, can. 1400); spisy všech spisovatelů rozšiřujících kacířství nebo rozkol nebo se snažících vyvrátit jakkoli základy náboženství; spisy čelící proti náboženství a dobrým mravům, spisy nekatolíků pojednávající ex professo o náboženství, obsahují-li něco proti víře katolické. Výjimky ze zákazu jsou buď zákonem samým stanoveny (na př. pro kardinály, biskupy a ostatní ordináře, can. 1400, 1401), nebo mohou být uděleny Římem nebo místním ordinářem; tímto pro určité případy nebo všeobecně na základě povolení římského (can. 1402, 1403).

Místní ordináři a správci duší mají stále vhodným způsobem varovati věřící ode čtení knih špatných, najmě zapověděných (can. 1405, § 2).

Pro určité těžší případy přestoupení zákazu knih jest exkomunikace stanovena jako trest (can. 2318, §§ 1, 2).

II. *Preventivní censura* vznikla teprve po vynalezení tisku v 15. století; obecně byla upravena teprve na 5. sboru lateránském 1515 a na základě sboru tridentského *Piem IV.* r. 1564. Po úpravě *Klementem VIII.* (z konce XVI. stol.), *Alexandrem VII.* (1664), *Benediktem XIV.* (1753), *Piem IX.* (1869), reorganisoval tuto censuru *Lev XIII.* (1897).

Kodex (can. 1385—1394) má tyto předpisy: Bez předchozí censure církevní nemají být vydány nikým svaté písmo, poznámky a výklady k němu, spisy rázu theologického a morálního vůbec a svaté obrazy. Povolení k vydání uděluje buď ordinář, jemuž jest autor podroben, buď ordinář místa, kde knihy mají vyjít, buď ordinář, kde knihy se tisknou; bylo-li povolení jednou již odmítnuto, musí se to při opětování žádosti zvláště vytknouti. Řeholníci mají potřebí zvláštního povolení svého vrchního představeného (can. 1385). Světští klerikové nesmějí vůbec bez povolení svého ordináře vydávati ani knih jednajících o věcech světských, ani nesmějí při-

spívatí do časopisův, ani nesmějí jich redigovati; řeholníci musejí míti ještě také povolení svého vrchního představeného. Ano i katolíci laikové nemají psáti do časopisů církvi nepřátelských, leda že by k tomu obdrželi povolení ordinářovo z důvodu vážného (can. 1386).

Církevního povolení vyžaduje Kodex k vydání věcí beatifikačních a kanonisačních (can. 1387), odpustkových (can. 1388), k vydání rozhodnutí římských kongregací (can. 1389), knih liturgických (can. 1390); překlady písma svatého vyžadují buď povolení římského, buď biskupského, ale vždy musejí být opatřeny poznámkami ze spisů svatých otcův a osvědčených katolických spisovatelů (can. 1391, cf. can. 1400). I překlady a nová vydání díla již aprobovaného jsou podrobeny censuře (can. 1392).

Biskup má ustanoviti zvláštní způsobilé censory z kleru světského i řeholního, jimž censura pak přísluší z úřední moci. Censurní návrhy se podávají písemně pouze biskupovi, jenž o nich rozhoduje; při udělení povolení sděluje se s autorem pravidelně i censorův úsudek písemně. Povolení budiž vytištěno na začátku nebo na konci díla s udáním jména povolujícího činitele a pak data. Důvody pro odmítnutí uveřejnění mohou být autorovi oznámeny (can. 1393, 1394).

Odchylný obyčej censurní může být i nadále zachováván (can. 5 a can. 1408 a *contrario*). Deliktem je pouze vydání písma svatého nebo poznámek a výklady k němu bez příslušného povolení, při čemž autor a vydavatel propadají prosté exkomunikaci ipso facto (can. 2318, § 2).

Předpisy tuto uvedené nemají žádného účinku v právu světském.

KAPITOLA PÁTÁ.

Právo majetkové.

§ 135.

Stanovisko povšechné. Různění církevního majetku.

I. Kodex zahazuje ustanovení o církevním majetku větou, že katolická církev a apoštolský stolec mají nezávisle na světské moci přirozené právo (*nativum ius*), nabývati, držeti a spravovati jmění neboli majetek (*bona temporalia*) k účelům svým vlastním (can. 1495, § 1). Právo toto se odvozuje z toho, že církev pokládá sebe za *societas perfecta* (srovn. § 19 těchto výkladů). Totéž oprávnění, však ne jako přirozené, se přisuzuje jednotlivým kostelům a právnickým osobám církevně uznaným, a to podle kanonických předpisů (can. 1495, § 2), podle nichž však nejsou způsobilými nabývati

majetku církevní provincie, diecése a fary, ježto nemají povahy právnických osob.

Toto povšechné stanovisko kodexové jest ovšem vůči státu pouhým požadavkem, neboť církev sama není s to, aby je provedla bez státního souhlasu. Kodex sám to uznává tím, že prohlašuje nabývání církevního jmění v týchž mezích za možné, v jakých je všeobecně pro jiné podmínky přípustné (can. 1499, § 1); kdyby bylo právo církve absolutní, nebylo by vázáno státními předpisy. Kodex tím tlumočí vlastně jen přání, by církev nebyla v nabývání jmění hůře na tom, než ostatní osoby způsobilé k nabývání jmění.

Nejinak se to má s požadavkem (can. 1513, § 1), že může každý pořizovati svým majetkem ve prospěch církve jak *inter vivos*, tak *mortis causa*, má-li vůbec nad ním volnou disposici; církev se staví tímto ustanovením proti zákonům amortisačním.

Církev je tudíž ve směru majetkovém závislá na státu; uskutečňování majetkových poměrů je možné pouze pomocí civilního práva, což Kodex uznává výslovně při kontraktech (can. 1529), při čemž dodatek „*nisi iuri divino contraria sint aut aliud iure canonico caveatur*“ jest opětně jen požadavek neproveditelný bez pomoci státní.

Naše právo nemá posud zákonův amortisačních, t. j. zákonů vylučujících, resp. omezujících mrtvou ruku (*manus mortua*) ve způsobilosti nabývatí jmění. Mrtvou rukou se vyrozumívají právnícké osoby, hlavně církevní proto, že zcizování církevního majetku jest jim ztíženo, ježto jmění jejich má býti zachováno svému účelu, že si houževnatě drží svůj majetek asi jako ruka umírajícího člověka křečovitě drží, čeho byla se uchopila. Staré zákony amortisační byly zrušeny rakouským konkordátem (čl. 29), neoživly zrušením konkordátu r. 1874, ani nebyly pozdějšími zákony znovu zavedeny, zejména ne novou ústavou.

§ 38, 2. odst. zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. stanoví, že rozhodují předpisy občanského práva v otázce vlastnictví a jinakých soukromoprávních poměrů majetku kostelního a beneficiálního a že soudy rozhodují v případě sporu. Jako pravidlo vytýká pak 1. odst. § 38, že církevní majetek jest účasten státní ochrany poskytované všeužitečným nadacím. Stát si vyhradil právo dozíratí na zachování kmenového jmění kostelův a církevních ústavů, přesvědčiti se kdykoliv o něm a zaříditi, čeho žádoucí je, by se nahradilo, chybí-li něco.

Kodex mluvě o církevním majetku má na mysli soujem všech právních poměrů, které lze oceniti hospodářsky (*bona temporalia*) a které podrobeny jsou právní disposici buď celistvé církve a apoštolského stolce, buď některé právnícké osoby církevní, a to proto, že jí náležejí právem; Kodex je nazývá *bona ecclesiastica* (can.

1497, § 1). Tato *bona* jsou *sacra*, jsou-li určena pro kultus buď konsekrací, buď benedikcí; *bona pretiosa* jsou věci cennější, a to buď pro svůj ráz umělecký a historický, buď pro svou hmotu (can. 1497, § 2).

K *bona ecclesiastica* nepatří tudíž věci podrobené cizí právní moci, ačkoli byly věnovány církevním účelům; nejsou tudíž jimi věci v soukromém vlastnictví osob jednotlivých nebo právnických osob necírkevních (can. 1150, 1510, 1537); není tudíž *bonum ecclesiasticum* na př. ani oltářní náčiní v soukromé kapli ani náboženský fond u nás, poněvadž právo jimi volně nakládati nepřisluší ani celistvé církvi, ani nijakému církevnímu ústavu.

Co do věcí věnovaných církevním účelům, však církvi po právu nenálezejících, ježto jsou v soukromém vlastnictví, církevně jen se žádá, by jich nebylo užíváno způsobem odporujícím jich určení; s tímto omezením je možné jich vydržení. Pozbyly-li účinků konsekrace nebo benedikce, mohou sloužiti i světským účelům, ale ne způsobem potupným (*usus sordidus*, can. 1500, § 1).

V právu světském je třeba zvláštní sankce, by tento nárok mohl býti uskutečněn, jako je tomu na př. v § 122, lit. b trestního zákona (zločin rušení náboženství páchá, kdo způsobem zneužívajícím zle nakládá s nářadím ke službám božím zasvěceným).

II. Vedle soukromoprávního způsobu nabývacího posud líčeného a pro církev v první řadě rozhodujícího, připisuje si církev ještě i právo, nezávisle na státu zdaňovati své věřící vybíráním příspěvků na kult, na vydržování duchovenstva a vůbec na své zvláštní účely (can. 1496). Je-li, jak jsme viděli, prvý způsob nabývací závislý na státu, je to tím více tento druhý, neboť zdaňování je výlučným právem státním, z něhož jen on může připustiti výjimku. Proto také poskytuje § 23 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. politickou exekuci jen k dobývání dávek nebo ke konání jiných povinností k účelům církevním, jež příslušníkům církevním s *přivolením vládním* byly uloženy. O dobrovolných sbírkách mluvíme níže.

III. Podle účelu, jemuž slouží církevní majetek, se různí:

1. *jmění obroční čili benefiální*, je-li věnováno na vydržování duchovních, spravujících určitý stálý úřad církevní, s nímž trvale je spojena majetková výbava (srovn. § 33 těchto výkladů).

Obročí biskupské se nazývá *mensa episcopalis* (can. 1356, § 1).

Nejmenší zajištěný příjem obročníkův, partikulárně ovšem různě stanovený, se nazývá *congrua portio* (na př. can. 471, § 1, 475, § 1, 1423, § 2, 1429, § 1; srovn. k tomu „*congrua retributio*“ při vikárii kapitulním a ekonomovi, can. 441, č. 1).

A. Vyvolal-li zvláštní vývoj poměru státu k církvi státní úpravu duchovních příjmů, nazýval se nejmenší příjem obročníkův státem zajištěný taktéž kongruou. I platí pak zásada (tak i u nás), že v první řadě má kongrua býti hrazena příjmy stále spojenými s duchovním úřadem; jsou-li tyto příjmy větší nežli kongrua, náležejí přece celé obročníkovi; nedosáhnou-li kongruy, pak se doplní do výše státem stanovené z fondu náboženského, po případě z dotace poskytované tomuto fondu; toto doplnění je tudíž subsidiární. Tento systém spočívá převahou na zákonech dříve rakouských. Hlavní zákon je nyní z 19. září 1898, č. 176 ř. z. (zákon o kongruu), jímž se vydávají ustanovení o dotaci katolického duchovenstva ve správě duchovní; k němu vydáno prováděcí nařízení ministerské ze 16. listopadu 1898, č. 205 ř. z. Doplnění řečeného zákona je provedeno zákonem z 28. března 1918, č. 115 ř. z., který zavedl zvýšení kongruy a výslužného katolických duchovních správců, jakož i zvýšení nejnižšího příjmu hodnostářův a kanovníků kapitulních; k němu je prováděcí nařízení z 19. června 1918, č. 228 ř. z. Zákon z 8. dubna 1920, č. 245 Sb. z. a n. připočítává válečná léta kněžím z duchovní správy povoláním ve světové válce k vojenské službě (s účinností od 1. listopadu 1918) a zákon z 9. dubna 1920, č. 246 Sb. z. a n. zvyšuje kongruu duchovenstva římskokatolického (s účinností od 1. října 1919). Mimo to se vyplácejí na základě resoluce Národního shromáždění drahotní a nákupní přídatky (od r. 1919) a nouzové výpomoci (od r. 1920). Na duchovní, jímž kongrua se vyplácí z náboženského fondu státem spravovaného, se vztahoval také zákon z 21. prosince 1921, č. 495 Sb. z. a n. a vztahuje se zákon z 20. prosince 1922, č. 394 Sb. z. a n., kteréžto zákony upravují příjmy státních zaměstnancův a zaměstnanců placených ze státních fondův a fondů státem spravovaných. Prováděcí nařízení se očekává.

B. Zákony kongruové různí samostatné správce duchovní a pomocné kněží, resp. exposity (při kostele mimo farské místo ležícím a mající zde své sídlo úřední) a provisory uprázdněných obročí. Kongrua není jednotějně vyměřena, nýbrž se řídí podle velikosti míst v jednotlivých zemích.

Nejnižší tyto platy se zvyšují o 5 trienálek a 5 kvadrienálek (po 200 K), které se počítají podle let služebních, strávených i před platností zákona z r. 1918, a to v duchovní správě nebo v jiné veřejné církevní službě (čl. II., § 1 zákona z r. 1918). Trienálky a kvadrienálky nabyté jsou i zvýšením výslužného stanoveného zákonem z r. 1898, resp. 1918. Zvýšení toto může býti zastaveno buď na vždy, buď na určitý čas, bylo-li tak rozhodnuto v řádném

řízení (§ 27 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.). Prominouti následky takového nálezu je přípustno za souhlasu diecézního biskupa (článek II., § 3 zákona z r. 1918).

Zdali a pokud má doplněk kongruy býti udělen, rozhoduje zemská politická správa na základě přiznání (fasi), která se podávají prostřednictvím ordinariátu (čl. V. zák. z r. 1918).

Jakožto příjem budte podle § 4 zákona z r. 1898 čítány toliko tyto požitky:

a) ryzí výnos z pozemkův a půdy v té výši, ve které je z příslušných pozemků stanoven pro vyměřování daně pozemkové;

b) výnos nájemného z pronajatých budov podle skutečné výše, odrazíc zákonitou částku na udržování budov a na amortisaci;

c) výnos z jistin, z práv požitkových a ze živnostenských závodů;

d) pevné důchody (renty) a dotace v penězích, v hodnotě peněžité nebo v přírodninách; přírodniny budte čítány se srážkou 20 procent z hrubého výtěžku pro menší jakost a jakožto náklad na dobývání;

e) příjem z přebytků místního jmění kostelního, pokud jich lze upotřebiti k účelům dotačním;

f) poplatky štolové v sumě úhrnné, kterou určí zemský úřad ve shodě s diecézním biskupem, anebo ministr školství, jestliže by dorozumění se nestalo. Ze štolových poplatků takto vyšetřených se srazí částka 60 Kč.

Ze započtení je vyloučen výnos nadací s určitou částkou zřízených za mše a jiné úkony bohoslužebné (§ 5 cit. z.) a výnos z majetku, který po působnosti zákona z r. 1898 přibude některému obročí štedrými úkony (§ 6 cit. z.).

Proti tomu se počítá do příjmu výnos mší *erekčních*, *dotačních* nebo *deputátních*, t. j. mší, jejichž čtení bylo uloženo ve zřizovací listině (§ 4, II, d, posl. odst. prováděcího nařízení z r. 1898, č. 205 ř. z.).

Jakožto *výdaje* budte podle § 7 cit. zákona vřaděny:

a) státní daně vybírané z přiznaných příjmů (§ 4), zemské, okresní a obecní dávky a jinaké příspěvky k veřejným účelům placené na základě některého zákona, jakož i ekvivalent poplatkový;

b) kancelářské výdaje na vedení matrik, pokud se nezaprovují ze jmění kostelního nebo jinou osobou k tomu zavázanou, pak výdaje spojené s vedením úřadu děkanátního (okresního vikářství) v částce stanovené nařízením;

c) výdaje spočívající na závazku, který by na příjmu vázl (na př. dávky pomocným kněžím zavazující příjem obroční);

d) nařízená náhrada za mše náboženského fondu, které na doplněk kongruy vážnou;

e) stále kromobyčejné výdaje na zabezpečení potřebné vody. Nemohou býti započteny výdaje k osobní výživě, ani výdaje spojené se vzděláním pozemků, ani výdaje pro stavební břemena farských budov.

Pro vědomé zamlčení příjmův a nesprávné započtení výdajů jsou stanoveny peněžité pokuty až do sumy, o kterou by byly zkráceny fond náboženský nebo pokladna státní (§ 9 cit. z.).

K inkorponovaným místům duchovní správy (nynější *unio ad temporalia*) vztahují se ustanovení kongruového zákona, jen když se prokáže, že ústav z inkorporace oprávněný neb obročí samo nemůže trvale skutečně zapravovati kongruy (§ 15 zákona z r. 1898).

Duchovní správce, kteří bez své viny se stali neschopni k službě, obdrží výslužné, nehledíc k jich příjmům soukromým a čítajíc služební čas vykonaný před nezaviněnou dočasnou neschopností; výslužné je uhrazováno z fondu náboženského, resp. z jeho dotace, nemůže-li býti hrazeno z příjmu obročního (§ 13 zákona z r. 1898). Je-li duchovní správce převzatý do výslužby stížen zvláštní vadou tělesnou nebo ze zvláštních důvodů zřetele hodných, může ministr školství a národní osvěty povolití výjimečně vyšší výslužné než jak zákonem předepsáno, avšak nejvýše 3000 K (zákon z 3. února 1920, č. 84 Sb. z. a n., jenž pozměnil § 5 článku I. zákona z r. 1918, s účinností od 1. října 1919).

Poznámka: O započtení let duchovní správy do služby školní platí výnos zemské školní rady v Praze z 19. května 1922, čís. 9 Věstníku, str. 265.

C. Zákon ze 7. ledna 1894, č. 15 ř. z., zákon z r. 1918 shora citovaný (čl. III., IV.) a cit. zák. z 9. dubna 1920, č. 246 Sb. z. a n. zavedly na účet náboženského fondu, resp. jeho dotací zlepšení příjmů dignitářův a sídelních kanovníků státně uznaných při metropolitních a katedrálních kapitulách. (Srovn. nález nejv. správního soudu č. 549 ve věcech správních.)

D. § 22 zák. z r. 1874 opravňuje státní správu kultovou po vyslechnutí příslušných ordinariátů provést změnu v dotaci úřadů se správou duší, není-li to na ujmu zákonné kongruy, nemění-li se tím ustanovení nadační a zproštuje-li se fond veřejný nějakého břemena, ale má se to pravidelně provést jen nastane-li změna v osobě obročnickové.

E. Na Slovensku se různí také mezi samostatnými duchovními správci a pomocnými kněžími; požívají (zvýšené) kongruy, věkových doplňkův a drahotních přídaveků (šatná, nákupní přídavek a nouzová výpomoc).

2. *Jmění fabriční* slouží opravám i okrasám kostela a výkonu kultu (can. 1182, § 1), jakož i řádné správě kostelní (can. 1186, č. 1); nazývá se *bona fabricae* (can. 1186) a správní rada jich *consilium*

fabricae ecclesiae (can. 1183, § 1). Také § 39 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. zná rozdíl jmění na kostelní a beneficiální, an nařizuje jeho oddělení, zvláštní správu a sčítování.

3. *Instituta ecclesiastica non collegialia*, církevní ústavy mimo benefícia (viz o nich § 73 těchto výkladů).

4. *Piae fundationes* (can. 1544 nsl.), zbožná nadání v užším smyslu, t. j. majetek spiatý s právnickou osobou církevní (srovnej i níže); účel jich je různý, na př. zajištění čtení mší, jiných bohoslužebných výkonův, úkonů zbožných a lidumilných (can. 1544, § 1). Zřízení nadace musí býti místním ordinářem přijato (can. 1544, § 2). Všeobecné podmínky zřízení a správy nadace stanoví místní ordinář (can. 1545 nsl.), při čemž nutno přihlížeti k prospěšnosti účelu, k možnosti jeho plnění, k řádnému uložení místnímu a hospodářskému, ale kde se vliv patronův zcela vylučuje (can. 1546, 1547). O všech fundacích se zřizuje listina dvojmo; jeden exemplář budiž uložen v archivu biskupském, druhý v archivu právnické osoby, u níž nadace byla zřízena. Kodex má totiž na mysli pravidelné případy, kdy nadace se zřizuje při ústavě již zřízeném, na př. mešní nadace při určitém kostele (can. 1548).

Proto musejí také při každém kostele býti zřízeny a chovány seznamy všech nadací, zvláštní kniha mešních nadací s vyznačením jich persolvování, kniha ostatních nadací a stipendií, by biskupovi umožněn byl dozor (can. 1549). Jde-li o nadaci při vyňatých kostelích řeholních i farních, vykonává vyšší náčelník řeholní práva příslušející jinak ordináři (can. 1550).

§ 136.

Dávky církevní.

1. Kde posud se udržely *desátek (decima)* a *první plody* čili prvotiny (*primitiae*), tam mají se zachovati posavadní partikulární předpisy a zvyky (can. 1502). U nás tyto dávky nejsou nyní praktické. Srovn. zákon z 14. dubna 1920, č. 290 Sb. z. a n. o zrušení *kobliny* a *rokoviny* a jiných povinností v Podkarpatské Rusi a na Slovensku (pro řeckokatolickou církev).

2. *Obětní dary (oblaciones)* jsou dobrovolné dávky poskytované věřícími při různých příležitostech podle místního zvyku buď do obětní pokladnice, buď do měšce na almužnu, buď jinakým obvyklým způsobem. Kodex je označuje jako *oblaciones factae in commodum paroeciae aut missionis aut ecclesiae*. O účelu, jemuž se věnují, rozhoduje v první řadě vůle dárcova a není-li zřejmá, rozhodují partikulární předpisy nebo místní zvyk. Podle účelu řídí se také správa oblací (can. 1182, § 2). Účel může býti hrazení potřeb bohoslužebných

nebo beneficiálních. Obětní dary se poskytují buď zvláště, buď u příležitosti vykonávání bohoslužby.

3. Od obětí se různé *sbírky (collectae)*, které se pořádají církví samou (*stipem cogere*) k nějakému zbožnému nebo církevnímu účelu; ke sbírkám jednotlivců je potřeba písemného povolení buď apoštolského stolce, buď povolení ordináře příslušného a ordináře místa, kde sbírka se koná (can. 1503); řeholníci musejí se řídit předpisy řeholními (srovn. can. 621—624 a § 80 těchto výkladů).

Dobrovolné sbírky pro potřeby kostelní a potřeby běžné jsou v našich zemích mimo kostely přípustny, ale bez kterékoliv exekuce státní, splní-li se podmínky výnosu ministerstva vnitřního z 13. června 1857, č. 4182, t. j. bylo-li vyžádáno povolení politického úřadu okresního pro sbírky v jeho obvodu, povolení zemské politické správy v obvodu jejím a povolení ministerstva školství a národní osvěty v dorozumění s ministerstvem vnitřním pro sbírky v obvodech přesahujících správní obvody zemské nebo pro sbírky v celé říši. Mimo to musejí sběratelé vyhovět příslušným policejním předpisům o sbírání.

Sbírky konané v kostelích se pokládají za vnitřní věc církevní.

4. *Štolové poplatky (emolumenta, iura stolae)* jsou poplatky placené věřícími u příležitosti církevních výkonů (při nichž kněz má stolu) jako příspěvek k vydržování duchovních, kteří zákonem samým jsou na ně poukázáni; poplatky tyto nejsou tedy úplatou církevního výkonu, ježto by tím vznikla skutková povaha simonie.

Kodex pokládá štolové poplatky za povinnost (c. 1097, § 3, 1234 nsl.).

Zákon ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. přisuzuje politickou exekuci stálým poplatkům za církevní ohlášky, oddavky a pohřby, jakož i za písemnosti sdělané farním úřadem. Kdož požívají práva chudých, jsou zproštěni těchto poplatků (§ 23, odst. 2. a 3.).

Vláda má právo, změnit církevní řád stolní, vyslechlší biskupy (§ 24), to proto, že štolové řády jsou státně upraveny. Kromě zvláštních případů nemůže výkon farního úřadu se odeprít proto, že někdo nezapravit štoly. Toliko, když se žádá za nějaký výkon v takovém způsobu, že za něj je vyměřen vyšší poplatek nežli je štola nejnižší (na př. za asistenci více kněží při pohřbu), má se poplatek vyšší za to vyměřený napřed zaplatiti na požádání. Jde-li o vyhotovení nějaké listiny farním úřadem, může se žádati, aby se zapravila napřed část odpovídající kolku (§ 25).

Přestoupil-li by kdo řád stolní, bude potrestán od úřadu správního po vyslyšení ordinariátu pokutou peněžitou až do 200 K, ač není-li případ takový vyhrazen řízení soudu trestního. Zároveň s pokutou se vyřkne, jakou náhradu vinník má poskytnouti, což

může se exekucí provést. Při opětném provinění duchovního může státní správa kultová žádati, by byl odstraněn od vykonávání svého církevního úřadu (§ 26 a § 8).

Žádný duchovní správce nemůže na příslušnících jiného vyznání jemu cizího žádati tax, štoly a pod., leč za úkony vykonané skutečně na jejich žádost, a to pouze podle zákonného výměru (čl. 9, odst. 2., čl. 11 zákona mezikonfesního z r. 1868).

5. *Ostatní taxy a dávky.*

I. *Poplatky.*

a) poplatky *povolené ordinářům apoštolským stolcem* při udílení dispensí z překážek manželských (can. 1056);

b) poplatky za kancelářské výlohy při dispensi z překážek manželských, jde-li o osoby nechudé (can. 1056, srovn. str. 246, lit. f) těchto výkladů);

c) poplatky za kancelářské výlohy při vyhotovení listin vydaných při zřízení sdružení laických na základě apoštolské výsady (can. 686, § 5) a listin vydaných při přičlenění bratrstev (*litterae aggregationis*, can. 723, n. 5; srovn. str. 203, 204 těchto výkladů);

d) poplatky při různých výkonech nesporného řízení, při provádění reskriptův apoštolských (can. 59, § 2) a při přihloubávání svátostmi a svátostinami (can. 463, § 1); poplatky tyto se stanoví pro celou církevní provincii sborem provinciálním nebo na konferenci (conventus) biskupů provinciálních a vyžadují papežského schválení (can. 1507, § 1).

e) Soudní poplatky za soudní útraty, překlady, opisy a ověření listin, za výpisy z archivů, pro svědky, prokurátory a advokáty; jsou stanoveny na sboru provinciálním nebo na konferenci biskupů (can. 1507, § 2; can. 1909, § 1).

Neplacení poplatků uvedených pod lit. d, e se tresce ordinářem podle zralého uvážení jednotlivého případu (can. 2349). Vymáhání částek vyšších se tresce peněžítými tresty; opětné provinění má za následek suspensí vinníka ab officio neb odstranění z úřadu podle velikosti provinění; co takto nesprávně bylo přijato, musí býti navráceno (can. 2408).

Jiné poplatky mohou býti vybírány pouze na základě apoštolského povolení.

II. *Dávky čili daně.*

a) *Cathedraticum*, t. j. dávka odváděná ročně biskupovi *in signum subiectionis*, kterou jsou povinovány všechny kostely a obročí podrobené biskupské pravomoci a konfraternity laické; místo kathedratika může býti stanoven mírný poplatek na sboru provinciálním nebo na konferenci biskupův, ovšem se schválením

apoštolského stolce; kde poplatek takový se udržel obyčejem, má býti zachován (can. 1504).

b) Mimořádná dávka (*exactio*) může býti místním ordinářem uložena všem beneficiátům světským i řeholním, je-li odůvodněna zvláštní potřebou diecésní (can. 1505).

c) *Seminaristicum* neb *alumnaticum* na vydržování semináře pro alumny (can. 1355, 1356; viz shora str. 300).

d) *Tributum in bonum dioecesis vel pro patrono* (svatý ochránce) ordinářem uložené určitým kostelům, beneficiím a ústavům církevním, ale jen u příležitosti zřízení nebo vysvěcení, při čemž však mešní nadání nesmějí býti zdaněna (can. 1506).

Kodex se nezmiňuje již o Petrském halíři (*denarius s. Petri*), ježto je dnes pouze dobrovolným příspěvkem.

O *pensiones*, srážkách z příjmův obročních (can. 1429) bylo mluveno shora § 66; platy tyto nespadají pod pojem dávek všeobecných.

III. Zvláště sluší promluvit o *stavebních břemenech*, t. j. nákladech nutných na udržení budov kostelních s jich zařízením a budov beneficiálních.

α) *Podle práva kanonického.*

A. *Onus reficiendi ecclesiam*, stavební břemeno kostelní.

Kodex stanoví všeobecné předpisy teprve pro ten případ, že neplatí snad zvláštní obyčejové právo nebo zvláštní úmluvy neb určitý závazek některých osob, třeba stanovený státním zákonem (can. 1186, 1. odstavec).

1. Stavební břemeno při *kostele katedrálním* připadá pořadem, jak následuje:

a) fabričnímu jmění, při čemž však musí býti zachováno tolik, kolik je třeba na konání bohoslužby a na řádnou správu kostelní;

b) biskupovi a kanovníkům v poměru k jich příjmům, při čemž se vyhrazuje, co je nutné k slušné výživě;

c) diecésním podle jich jmění, při čemž Kodex doporučuje místním ordinářům, by působili více přímluvami nežli donucením (can. 1186, č. 1).

2. Stavebním břemenem při *kostele farním* jsou zavázáni pořadem, jak následuje:

a) fabriční jmění s výhradou toho, co je nutné na konání bohoslužby a na řádnou správu kostelní;

b) patron (srovn. can. 1469, § 1, n. 2 a § 70 těchto Základů);

c) ti, kdož mají nějaký příjem z kostela, a to částkou stanovenou ordinářem v poměru k příjmům;

d) přífaření, jichž povinnost podobně se uplatňuje, jako shora bylo výtčeno u diecésnů (can. 1186, č. 2).

3. Stavební břemena *jiných kostelů* se stejně vyměřují jako pod č. 2 *mutatis mutandis* (can. 1186, č. 3).

B. *Impensae pro extraordinariis domus beneficalis reparacionibus*, stavební břemena beneficiální.

1. Příbytek biskupův budiž udržován z *mensy* biskupské, nepřisluší-li tato povinnost jiným z důvodu zvláštního (can. 1483, § 2).

2. Stavební břemeno co do obročních budov přísluší těm, kdož mají stavební břemeno kostelní, leda že by bylo jinak stanoveno fundací listinou, pravoplatnými úmluvami neb obyčejem (can. 1477, § 2).

Mensí opravy má beneficiát provéstí sám co nejdříve, by vyvarováno se bylo oprav větších (can. 1477, § 3).

C. *Provisio de sacra supellectili*, opatření bohoslužebního náčiní a nářadí.

1. Katedrální kostel má poskytnouti biskupovi všechno náčiní a nářadí nutné ke všem bohoslužebným jeho výkonům ať v kostele katedrálním, ať v jiných kostelích biskupského města nebo v jeho předměstích (can. 1303, § 1).

2. Kdo má povinnost udržovati kostelní budovy, je taktéž povinován opatřiti náčiní a nářadí nutné k bohoslužbě, není-li jinak tato povinnost stanovena v určitém případě (can. 1297).

3. S povolením ordinářovým smějí chudé kostely vybíratí mírný poplatek od kněží v nich celebujících mši k vlastnímu prospěchu za užívání věcí k tomu nutných (can. 1303, § 2). Výše poplatku budiž stanovena pro celou diecési biskupem na synodě diecésní nebo po případě mimo ni po slyšení kapituly; vikář kapitulní a vikář generální mají k tomu potřebí zvláštního příkazu; nikdo ani vyňatí řeholníci nesmějí požadovati více nad tuto taxu (can. 1303, §§ 3, 4).

β) *Podle státního práva* platí u nás tyto předpisy:

§ 57 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. zachoval v platnosti nařízení zemská o zřizování a udržování katolických kostelův a stavení obročních v dobrém stavu (i s jich pojištěním, srovn. § 46, odst. 2.), též o opatrování kostelních paramentů, nářadí a jiných potřeb. Ve věcech těchto mají úřadové správní učiniti náležitá opatření, aby výlohy potřebné byly zapraveny, a to, má-li k nim něčím přispěti některý fond veřejný, z povinnosti úřední; nežádá-li se však na fondu veřejném ničeho, k požádání stran. Zvláště, je-li tu více povinnovaných osob, má úřad správní naříditi ústní jednání (*řízení konkurenční*), při němž má se zjistiti, je-li výloh těch skutečně potřebí a má potom se hleděti přiměti všechny účastníky k tomu, by se shodli, jak tyto výlohy mají se zapraviti. Nelze-li dosíci takového shodnutí, budiž o povinnosti sporné rozhodnuto pořadem instancí podle skutečných a právních poměrů vyhledaných při jed-

nání nebo po něm, a to podle povahy poměrů buď s konečnou platností nebo jen prozatímně.

A sice rozhodují *vůbec* úřadové správní postupem instančním (podle § 55) v příčině rozepří vzešlých o povinnost, přispívati k účelům kultovým, žádá-li se takového příspěvku na někom z obecného důvodu, že přísluší k některé osadě církevní; žádá-li se však příspěvku toho z nějakého zvláštního důvodu, rozhodují o nich soudové. Kdykoli vzejde nějaká taková rozepře o příspěvek k účelům kultovým, mohou (podle § 56) úřadové správní, vyžaduje-li toho pilná potřeba správy duchovní, učiniti opatření *prozatímní* podle posavadního pokojného držení, nebo, nebylo-li by lze ihned ho zjistiti, podle skutečných a právních poměrů sumárně vyhledaných.

Shora zmíněná nařízení zemská o zřízení a udržování kostelů, stavení obročních a o opatrování kostelních paramentů jsou tato:

I. V *Čechách*. A. *Stavby kostelní*. 1. *Kostely farní*. Posud platí starší nařízení roztroušená: dekrety dvorské kanceláře z 24. prosince 1782, č. 283, 29. ledna 1783, č. 436, 24. září 1785, č. 361, 3. června 1788, č. 1034, 20. září 1804, č. 15.385 a 14. března 1822, č. 6358.

a) V první řadě musejí hraditi náklady osoby (hlavně právnické) zavázané k tomu zvláštním důvodem, na př. zřizovací nebo nadační listinou, smlouvou, odkazem.

b) Postradatelné jmění kostela mateřského a filiálních kostelů, jež jsou v kanonickém spojení s kostelem mateřským, a to i v době nerozhodnutého ještě řízení o vyfaření. Stačí-li toto jmění, odpadá každá jiná konkurence; nestačí-li však, je částka k stavbě upotřebitelná na prospěch všem konkurujícím činitelům. (Srovn. nález nejv. správního soudu č. 145 ve věcech správních.)

c) V *stejně* řadě přispívají pak:

α) přifaření osadníci, a to na výlohy za potahy a práce podavačské a nádenické; podle jich vůle může tato povinnost býti plněna *in natura*;

β) patron, jenž nese ostatní výlohy, t. j. za materiál a práce řemeslnické. Patron je též stavebníkem.

2. Filiální kostely se opravují pravidelně z vlastního jmění nebo z příspěvků osob, jimž záleží na udržení kostela, t. j. členů filiálky (dekret dvorské kanceláře z 25. května 1820, č. 14.341).

3. Při inkorporovaných farách mají ústavy oprávněné z inkorporace povinnosti patronovy (dekret dvorské kancel. z 24. září 1785, č. 361).

B. *Stavby budov obročních*. Dnes ještě platí cirkulář českého zemského gubernia z 23. května 1806 vydaný na základě dekretu dvorské kanceláře z 18. dubna 1806, č. 22.616 (Sb. pol. z. svazek 26., č. 31). Podle toho musí:

1. Farář opraviti, co bylo poškozeno vinou jeho nebo vinou jeho čeledi.

2. Malé opravy, které musí jinak provéstí nájemce, připadají faráři.

3. Ostatní opravy se hradí konkurencí; kdyby beneficiát provedl stavbu sám o své ujmě, musí hraditi náklady sám bez práva na pozdější repartici; je-li třeba, musil by vše uvéstí v předešlý stav. Konkurence stihá:

a) jmění kostelní (jako shora);

b) nestačí-li jmění kostelní, jsou povinováni:

α) beneficiát, jenž má příjem z *obročí* nad dočasnou kongruu, a to podle určitých sazeb od 10. dílu až do polovice nákladu nutného na stavební opravy, tedy nákladu na stavební hmoty a na ostatní výdaje;

β) patron, jenž je současně stavebníkem;

γ) přifaření; tito jsou povinováni k potahům a k pracím podavačským a nádenickým *in natura* nebo v penězích.

Dojde-li na beneficiáta, patrona a přifařené, odečítá se k jich dobru z celkových nákladů částka připadající na kostelní jmění.

c) Kdyby v jednotlivém případě byly snad ujednány *zvláštní* smlouvy, resp. závazky, platí i nadále bez vytčené konkurence.

C. *Zařízení kostelní a jiné potřeby* připadají farní obci, není-li někdo jiný k tomu povinován ze zvláštního právního důvodu.

II. *Na Moravě* platí zemský zákon z 2. dubna 1864, č. 11 z. z. o úhradě nákladů na stavby a opravy kostelův a farních budov, opatrování paramentův, úpravy a potřeb.

1. V první řadě jsou k tomu povinováni, kdož mají příslušný závazek z fundace, smlouvy nebo z jiného právního důvodu (§ 1).

2. Není-li takto povinováných, nese útraty:

a) postradatelný volný příjem příslušného kostela, a není-li tomu na závalu zvláštní úmluva, i příjem příslušných filiálních kostelů.

b) Nestačí-li příjmy řečené, lze sáhnouti na kmenové jmění jmenovaných kostelův, ovšem za šetření předpisův o zcizení a zavazení církevního majetku a pokud toto kmenové jmění nemá jiného věnovacího účelu a užitky jeho nemusí býti vynaloženy na jiné výlohy (§ 2).

3. Nestačí-li ani kmenové jmění, jsou stavebním břemenem povinováni *vedle sebe*:

a) Beneficiát, ale *pouze při budovách farních a hospodářských staveních*, vykazuje-li jeho obročí podle faze více než 1200 K ročně. Výše jeho příspěvku je stanovena zvláštní sazbou podle příjmu nad kongruou, a to od 10. dílu až do polovice výloh, které nemohou býti kryty způsobem zákonně (§§ 1—4) jinak stanoveným, při čemž výdaje za práce ruční a potahy se odečtou.

Beneficiát jest oprávněn platiti svůj stavební příspěvek v ročních lhůtách, o čemž se vyhotoví zvláštní *stavební listina* (§§ 5—7), již platební povinnost se stanoví jako závazek *obroční* a prozatímní zaplacení úvěrovaného nedoplatku se přenáší na ostatní osoby povinované konkurencí.

Bez konkurence musí beneficiát sám nésti při budovách farních a hospodář. staveních opravy, které zavinil sám nebo jeho čeleď (§ 3) a pak opravy menší asi v rozsahu, jak musejí je hraditi nájemci (§ 4).

b) Patron je povinen nésti výlohy, kterých nelze zapraviti podle ustanovení výše uvedených, a to jednou třetinou nákladu, který zbývá po odečtení příspěvku zádušního a beneficiátova a hodnoty povozův a ručních prací, není-li ovšem zavázán k něčemu jinému ze zvláštního právního důvodu (§ 8).

Příspěvky tyto mají při věcném právu patronátním povahu reálného břemena a musejí proto býti placeny beze zření k náboženskému vyznání držitele statku (§ 9).

c) Pokud není menší závazek prokázán, mají duchovní sdružení (kláštery, kapituly) u obročí sobě inkorporovaných nésti polovici *všech* výloh konkurenčních (§ 1), ovšem po odečtení hodnoty povozův a ručních prací (§ 10). Slouží-li budova výhradně účelům klášterním, má klášter sám povinnost stavební.

d) Výlohy, které podle hořejších předpisů nejsou hrazeny, mají zapraviti příslušné farní obce (resp. filiální). Je-li nějakému kostelu přiděleno více obcí nebo částí jejich, je nutno rozdělit na ně příspěvky konkurenční podle poměrů přímých daní předepsaných *přifařeným v jednotlivých obcích*; výjimky lze docílit zvláštní úmluvou (§§ 11, 12).

Je-li na zaopatření stavebních potřeb nutná zvláštní přírážka, má se to státi podle poměru přímých daní osob přifařených; nekatolíci jsou osvobozeni od placení, nemohou ovšem také spolu-rozhodovati (§ 12).

Zvláštní *stavební výbory* jako rozhodující a dozorčí orgány mají obstarati konkurenční věci přifařených obcí; vykonavatelem je předseda (§§ 13—18).

4. Není-li jiných právních závazků, mají zřizovati a udržovati *filiální kostely a obydlí expositů* ti, jejichž zájmu kostely a budovy slouží (tedy členové filiálních obcí) s použitím volného kostelního jmění a to podle předpisů shora udaných. Není-li však zvláštní úmluvy, nejsou proto osvobozeni od příspěvků na výlohy mateřského kostela (§ 19).

5. Je-li se službou kostelnickou spojeno právo na byt, jsou předpisy konkurenčního zákona platny o stavbě a udržování jeho (§ 20).

Při stavbách kostelních a obročních má politický úřad převzítí vrchní vedení na žádost církevních úřadů neb osob povinných ke konkurenci (§ 21).

III. *Ve Slezsku* platí zákon z 15. listopadu 1863, č. 2 z. z. roku 1864 a zákon z 18. ledna 1867, č. 5 z. z. (K tomu vydal slezský zemský výbor vyhlášku ze 17. října 1865, č. 2391.)

Tyto předpisy celkem se kryjí s ustanoveními moravskými po stránce věcné; hlavní odchylky v tomto směru jsou:

1. Jmění filiálních kostelů lze použiti pouze k úhradě nákladů na *obroční budovy* při kostele mateřském (§ 2, odst. 2. zákona z r. 1863).

2. Minimum kongruy je stanoveno na 1000 Kč (§ 5 zákona z r. 1863).

3. Při filiálních kostelích a obydlích expositů jest i patron filiálního kostela povinen přispívati (§ 17 cit. z. z. r. 1863).

Formální stránka řízení je v mnohých směrech odchylná od moravských předpisův; ale i zde jsou stavební výbory.

IV. *Všeobecně* lze poznamenati ještě:

1. Právní závazky, které spočívají na jmění zádušním neb obročním, mají nejprve se plniti z užitkův, a teprve kdyby užitky nestačily, z podstaty jmění.

Jsou-li však kromě jmění zádušního a obročního i jiní povinníci, plněny buďte příslušné závazky jen z té části podstaty jmění, jejichž užitků není třeba na zaplacení běžných potřeb kostela nebo prebendy; ostatek nechť dají ostatní povinníci podle míry svého závazku (§ 40 zák. ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.).

2. Patronátní břemena se vztahují vždy jen na kostel neb obročí patronátní a nemohou se zvětšovati, kdyby se rozmnožily *duchovní potřeby* osady příslušející ke kostelu nebo prebendě patronátní (§ 32 zák. ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.); břemeno stavební však stíhá patrona, děje-li se rozšíření budov z důvodů jiných. Nabyvatelé parcel oddělených od statku, s nímž patronát je věcně spojen, nabývají poměrně práv a povinností, jako kompatronové, pokud oddělené částky mají povahu statku. Rozhodují zde předpisy §§ 833, 839, 888, 889 obč. zák. a § 8 korutanského zákona z 28. května 1863, č. 6 z. z. pro r. 1864, pokud vyslovoval zásadu tehdejšího práva rakouského.

3. V příčině rozepří vzešlých o nějaké dávky neb jiné povinnosti, jejichž kdo žádá z patronátu, přísluší rozhodovati pořadem instancí úřadům spravujícím kult. Toliko, kdyby patron dovozoval, že je zcela nebo z části sprostěn dávek neb jiných povinností ze zvláštních důvodů soukromého práva, má místo pořad práva a úřadům správním přísluší pouze učiniti opatření prozatímné, je-li toho třeba (§§ 34 a 56 cit. z.).

4. Nemá-li některá farní obec (§ 35 cit. z.) na uhrazení potřeb vlastního jmění nebo není-li tu jiných prostředků církevních, kterých by se k tomu mohlo užítí, rozepsán buď na zapravení jich příplatek na farní osadníky (§ 36 cit. z.), a to podle výše veškerých přímých daní, při čemž praxe rozšiřuje zákonné osvobození daně z příjmu od obecních přírážek i na příspěvky stavební.

Politické obce mohou jen *dobrovolně* přispívat na potřeby farních obcí.

Ustanovením § 36 cit. z. zrušena bezvýjimečná povinnost *bezplatného* dodávání potahův a konání prací ručních (podavačských a nádenických).

Podle zákona z 31. prosince 1894, č. 7 ř. z. roku 1895 jsou přidržáni k dávkám právě řečeným (i u filiálek):

a) katolíci téhož ritu nebydlící ve farním okrese resp. v okrese duchovní správy (*forenses*);

b) právnické osoby, společnosti a společenstva, které nesledují podle stanov výlučně nebo převážně účelů některého jiného vyznání nebo jiného ritu,

ale obojí tyto poplatníci (*a, b*) pod podmínkou, že jest jim předepsána pozemková nebo domovní daň z usedlostí ve farním okrese (resp. okrese duchovní správy) ležících, nebo že mají tam provozovnu nebo závodní správu některého podniku nebo zaměstnání, začej jim daň z výdělku nebo z příjmu je předepsána v některé berní obci, jejíž území zcela nebo z části leží v okrese farním (§ 1). Měřítkem pro přidržení poplatníků jmenovaných je při dani pozemkové a dani domovní daň státní z usedlostí ve farním okrese ležících, při budovách dočasně od daně osvobozených ideální (neplatitelná) domovní daň nájemní a domovní daň třídní.

U daně z výdělku a příjmu je zpravidla měřítkem dávky celá berně poplatníková i s mimořádnou přírážkou, v berní obci (§ 1) předepsaná.

U právnických osob, společností a společenstev čítá se však toliko ten díl daní shora řečených, který jest úměrným počtu katolického obyvatelstva příslušného ritu v berní obci k veškerému jejímu obyvatelstvu (§ 2).

Má-li některý poplatník (povinovaný podle daně z výdělku nebo z příjmu) provozovny nebo závodní správy v několika farních okresech, které leží v obvodě téže berní obce, rozděluje se daň, resp. její kvota (§ 2) pro výpočet dávky na příslušné farní okresy podle počtu katolického obyvatelstva onoho ritu, jehož potřeby mají býti uhrazeny dávkou (§ 3).

Obyvatelstvo pro výpočet dávky se čítá podle posledního sčítání lidu (§ 4).

Pro výpočet dávek v bydlíšti poplatníkově nečítají se více ony berní částky, které podle zákona z r. 1894 mají býti základem dávek v jiných farních okresech (§ 5).

Je-li některý poplatník *forensis* (§ 1) ještě zavázán jako patron, přispívá jen jednou, jsou-li dávky patronátní a farní stejně veliké a při rozdílnosti jejich je povinován povždy jen dávkou větší (§ 6).

Spory vzniklé z řečeného zákona z r. 1894 rozhodují správní úřadové cestou instanční (§ 9).

5. Beneficiáti nejsou povinni zapravovati větší stavební břemeno v ročních splátkách; k tomu jsou jen oprávněni. Chtějí-li, mohou proto počítati celé vydání stavební (splacené v jednom roce) jako položku výdejnou při fasi obročního příjmu, čímž po případě nabudou práva žádati doplacení kongruy z náboženského fondu (§ 7, lit. a, c zák. z 19. září 1898, č. 176 ř. z.).

6. Příslušníci některé církve (nebo náboženské společnosti) mohou ke příspěvkům na penězích a přírodninách nebo ke konání práce pro účely kultu a dobročinnosti jiné církve jenom tenkrát býti přidržováni, mají-li povinnosti věčného patronátu nebo spočívá-li závazek k takovým dávkám na důvodech soukromoprávních, listinami dokazatelných (t. j. na zvláštních zavazujících důvodech, nespočívajících na normě všeobecné) nebo je-li závazek takový knihovně zjištěn (čl. 9, odst. 1. a čl. 11 mezikonfesního zákona z r. 1868).

§ 137.

Podmět církevního jmění.

I. Kodex zaujímá jasně stanovisko, že podmětem církevního jmění jest jednotlivý církevní ústav; přijal tedy teorii zvanou institutní (can. 1499, § 2). Uznává vlastnictví celocírkevní, pokud slouží *skutečně* účelům celocírkevním, a vlastnictví stolce papežského (can. 1495, § 1), pokládaje za právnickou osobu jak církev celistvou, tak i papežský stolec (can. 100, § 1); uznává vlastnictví jednotlivých kostelův a všech právnických osob církví zřízených (can. 1495, § 2), vlastnictví církevních beneficíí (can. 1409), vlastnictví řádů, řádových provincií a klášterů (can. 531), vlastnictví sdružení napodobených řeholím, v nichž sliby se nekonají (can. 676, srovn. § 84 těchto výkladů), vlastnictví laických sdružení (can. 691, § 1) i vlastnictví církevních ústavů nekolegiálních (can. 1489 a nsl.; srovn. § 73 těchto výkladů).

Nadace, *piae fundationes* jsou podle Kodexu částmi majetku jiných právnických osob, které za ně přejímají obligační závazek plniti věnovací určení, na př. dáti čísti mše, vykonati úkony zbožné nebo lidumilné (can. 1544, § 1); proto se praví o nich, že vznikají

kontraktem synalagmatickým (*contractus innominati*) podle formule: *do ut facias* (can. 1544, § 2). Toto nazírání svědčí tomu, že Kodex nepokládá „*pias fundationes*“ za samostatné osoby právnické, nýbrž za vlastnictví jiné právnické osoby.

Zánikem podmětu církevního jmění neštává se toto *bonum vacans*, nýbrž připadá církevní osobě právnické *bezprostředně* nadřízené, není-li něco jiného stanoveno vůlí zakladatelovou nebo nevyplývá-li z práv nabytých nebo zvláštního práva, jímž zaniklá osoba právnická se řídila (can. 1501). Důvod tohoto ustanovení sluší hledati v názoru, že jmění jednou věnované účelu církevnímu má mu býti povždy zachováno; někteří spisovatelé mluví zde méně vhodně o *dominium successivum*.

Při změnách církevních ústavů (na př. *divisio, unio, dismembratio*) jmění a dluhy mají býti rozděleny ve slušné úměrnosti za současného šetření zvláštních ustanovení (can. 1500).

V souhlasu s celou církevní organizací stojí i církevní jmění pod nejvyšší a jednotnou správou papežskou: „*sub suprema auctoritate Sedis Apostolicae*“ (can. 1499, § 2, can. 1518).

II. Kodex svými ustanoveními právě vyloženými odmítl mlčky různé odchylné *theorie* o podmětu církevního jmění, a to

a) *antidominální*, podle které prý vůbec pojem vlastnictví není upotřebitelný u církevního majetku, ježto prý podstata vlastnictví záleží v libovolném užívání a nakládání majetkovém, což u církevního jmění je vyloučeno, ano musí sloužiti výlučně účelům církevním. Theorie tato je vyvrácena správným pojmáním vlastnictví v soukromém právu.

b) *Theorii božského vlastnictví*, podle níž Bůh, Kristus, určití svatí by byli vlastníky, neboť nejde tu ani o osoby fyzické, ani právnické. Řčení o *bona Dei, Christi* a pod. nasvědčují ostatně tomu, že jde o jmění věnované účelu bohoslužebnému.

c) *Theorii o vlastnictví celocírkevním* po rozumu, že všechno jmění církevní je vlastnictvím celé církve jako právnické osoby; tato konstrukce by ovšem při organizaci církevní byla myslitelná, ale nikdy nedošla provedení; historický vývoj a nynější stav tomu odporují.

d) *Theorii papální*, jakoby papež byl vlastníkem všeho církevního majetku, při čemž *správa* se směřovala s vlastnictvím; theorie tato se neuskutečnila ani ve formě moderního fideikomisu.

e) *Theorii destinátární*, podle které by byl vlastníkem ten, jehož zájmům jmění slouží na př. chudí, klerus, beneficiáti, při čemž účel jmění se směřuje s vlastnictvím.

f) *Theorii o vlastnictví církevních obcí*, ježto podle kanonického práva vůbec neexistují.

g) *Theorii publicistickou*, podle které církevní majetek je *res nullius, res publica, res principis*, teorií opodstatňovanou zásadami přirozeného práva, státním *dominium eminens* nebo státní výsostí nad korporacemi a nadacemi nebo všeovládající mocí státní, při čemž se však směšují veřejná oprávnění státní se soukromým vlastnictvím.

h) *Theorii o vrchním a děleném vlastnictví*, že by církve celistvá nebo stát měly vrchní vlastnictví, ústav jednotlivý pak dělené (*dominium utile*), ale *dominium plurium in solidum* na téže věci vůbec není.

III. Zásadní stanovisko našeho práva, jež ovládáno je veskrze teorií institutní, bylo již shora (str. 308) vytčeno (§ 38 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.). Zákon z r. 1874 vychází ovšem ze solidarity církevních zájmův a nařídil proto v § 53, že, zanikne-li některé církevní sdružení neb ústav, které mají své zvláštní jmění, případně toto jmění fondu náboženskému, ač není-li nařízením fundačním ustanoveno, nač má se obrátiti.

Do téhož fondu plynou příjmy (důchody) z uprázdněných neřeholních obročí duchovních (i kanonikátů), § 59 cit. z.

Z názoru o solidaritě církevních zájmů plyne také ustanovení § 54: Může-li se podle toho, co po mnohá léta přebude z důchodů církevního jmění, s jistotou míti za to, že určitého jmění nebude v plné míře potřebí k účelu zvláště vytknutému, může státní správa kultová po slyšení příslušného ordinariátu naříditi, by část jmění přiměřená tomu, co činí průměrně roční přebytek, se věnovala na jiné církevní účely, k jichž uhrazení není dostatečné dotace; ovšem nesmí se při tom zkrátiti nabyté právo k požitkům ani porušiti ustanovení dokazatelné nadačním listem.

§ 138.

Zabezpečení církevního majetku.

I. Církve vychází z názoru, že církevní jmění musí býti zachováno svému účelu a že musí proto ve své jsoucnosti býti zajištěno; tím se vysvětluje *zákaz volného zcizování*. Mimo to se uplatňuje názor, že církevní jmění svým věnováním a určením takřka se posvěcuje a že jeho volné obrácení na světské účely by bylo znesvěcením. Proto musejí při zcizování býti zachovány zvláštní předpisy, které nezahrnují však pouze převod vlastnictví, nýbrž platí pro každé právní jednání, jímž majetkové poměry církevní mohou se zhoršiti (can. 1533). Předpisy zcizovací se vztahují jak na věci nemovitě, tak i na movité věci nezužitelné (*quae servando servari possunt*, can. 1530, § 1 prooemium).

II. Podmínky dovoleného zcizení jsou jednak věcné, jednak formální (*cum debitis sollemnitatibus*):

1. Odhad věci zkušenými znalci písemně podaný (can. 1530, § 1, č. 1). Zcizení věci nesmí se státi pod odhadní cenou a věc má se přiřknouti tomu, kdo nejvíce nabízel ve veřejné dražbě neb alespoň po veřejném oznámení, leda že by poměry vyžadovaly jinakého způsobu (can. 1531, §§ 1, 2, což platí i při věcech řeholních, can. 534, § 1).

2. Spravedlivý důvod, jako na př. *urgens necessitas, evidens utilitas ecclesiae, pietas* (can. 1530, § 1, č. 2).

3. Povolení příslušného představeného, a to písemné (can. 1527, § 1), bez něho by zcizení bylo neplatným (can. 1530, § 1, č. 3). Taktéž musejí býti zachovány zvláštní případné záruky požadované představeným, by se vyvarovalo škody (can. 1530, § 2).

Příslušnost co do převedení vlastnictví jest upravena takto:

a) Papežský stolec dává povolení, jde-li

α) o věci drahocenné (res pretiosae); srovn. can. 1497, § 2, shora str. 309;

β) o věci převyšující cenu 30.000 lirů nebo franků (can. 1532, § 1);

γ) o vynikající ostatky, drahocenné obrazy, o ostatky a obrazy, jež jsou v některém kostele velice uctívány (can. 1281, § 1).

b) Místní ordinář *za souhlasu* katedrální kapituly, správní rady a osob, jež mají na tom právní zájem, jde-li o věc v ceně mezi 1000 a 30.000 lirů nebo franků (can. 1532, § 3).

c) Místní ordinář po *slyšení* správní rady, není-li věc ceny nepatrné (*minimi momenti*), a *za souhlasu* osob, jež mají na tom právní zájem, jde-li o věc v ceně až do 1000 lirů nebo franků (can. 1532, § 2).

Peníz docílený zcizením má se uložití opatrně, na jisto a užitečně na prospěch církevní (can. 1531, § 3 a 534, § 1).

Jde-li o věc dělitelnou, má se jak v žádosti, tak v povolení zcizovacím vytknouti, byly-li snad některé části dříve již zcizeny, jinak by bylo povolení neplatné (can. 1532, § 4).

Bylo-li zcizení provedeno bez předepsaných *forem*, lze církevně žalovati zcizovatele a jeho dědice; je-li zcizení neplatné pro nedodržení formálních požadavků, připouští se u církevních soudů věcná žaloba proti kterémukoli držiteli, při čemž se zachovává kupci postih na nesprávného zcizovatele (can. 1534, § 1). Při zcizení neplatném pro věcné nedostatky jsou k žalobě oprávněni zcizovatel, jeho představený, nástupce obou v úřadě, ano každý duchovní, jenž jest ustanoven u kostela poškozeného zcizením (can. 1534, § 2).

III. Pro určité druhy zcizení platí ještě zvláštní předpisy a to:

1. Nemovitostí nelze *darovati*. Movitosti mohou darovati přednostové a ředitelé kostela, jde-li o věci nepatrné a je-li to místním

zvykem; větší dary jsou jen dovoleny z důvodu odměny, zbožnosti nebo křesťanské lásky; dary činěné z jiných důvodů mohou býti nástupci v úřadě odvolány (can. 1535). Dary činěné ředitelům kostelův, i řeholních, pokládají se za dary kostelům poskytnuté, pokud opak není prokázán. Beze svolení ordináře nelze odmítnouti darů církevním ústavům činěných. Při neoprávněném odmítnutí daru je připuštěna žaloba pro škodu tím vzniklou, a to na navrácení do předešlého stavu nebo na odškodnění.

Darů církevnímu ústavu činěných nelze odvolati pro nevděk se strany příslušného představeného nebo ředitele (can. 1536).

2. Věcí posvátných nelze *půjčovati* k užívání neodpovídajícímu jich účelu (can. 1537, srovn. can. 1150).

3. Při *zastavení* a *zápůjčce* musí dříve všichni býti slyšeni, o jichž zájem při tom jde, a příslušný představený musí mimo to se postarati o to, by dluh co nejdříve byl zaplacen. Proto má ordinář stanoviti roční splátky dluhu (can. 1538).

Při *zápůjčce* může brán býti úrok zákonný, není-li příliš vysoký; naopak zase může požadován býti úrok vyšší, je-li pro to důvod spravedlivý, ale uzavírání obchodu nesmí býti využito, na př. vymíněním provise (can. 1543).

4. Při *prodeji* a *výměně posvátných věcí* nesmí cena se odhadovati vzhledem ke konsekraci nebo benedikci (can. 1539, § 1).

Papíry svědčící majiteli mohou býti vyměněny za jiné papíry ukládací s jistotou stejnou nebo větší, ovšem s vyloučením každé spekulace a *za souhlasu* ordináře, diecéšní správní rady a všech zájemníků (can. 1539, § 2).

5. Nemovitosti církevní nesmějí býti ani prodány ani pronajaty beze zvláštního povolení místního ordináře vlastním jich správcům ani ne jich příbuzným a sešvakřeným v prvním a druhém stupni (can. 1540).

Při *pronájmu (propachtování)* církevní nemovitosti budtež vytčeny podmínky řádného hospodaření a plnění povinností (can. 1541, § 1).

Při *pronájmu (propachtování) církevních nemovitostí* platí ještě tyto zvláštní předpisy:

a) Placení nájemného nebo pachtovného předem za více než půl roku je bez povolení ordináře zakázáno, jenž má bděti nad tím, by pronájem nebyl na škodu církevnímu ústavu nebo nástupcům v beneficiu (can. 1541, § 2 a can. 1479).

b) Povolení dává:

a) *apoštolský stolec*, jde-li o statky v ceně přes 30.000 lirů nebo franků a pachtovní dobu přes 9 let;

β) *místní ordinář* za *souhlasu* kapituly katedrální, správní rady a zájemníků, jde-li o statky přes 30.000 lirů nebo franků, však pachtovní dobu ne přes 9 let, a pak při statecích v ceně od 1000 do 30.000 a pachtovní době přes 9 let;

γ) *místní ordinář* po *slyšení* správní rady a za *souhlasu* zájemníků, jde-li o statky v ceně od 1000 do 30.000 a pachtovní dobu ne přes 9 let a jde-li o statky do 1000 a pachtovní dobu přes 9 let;

δ) *příslušný správce* s povinností oznámiti to ordináři, jde-li o statky pod 1000 a pachtovní dobu ne přes 9 let (can. 1541, § 2).

6. Při *emphyteusi* církevních statků nemůže emphyteuta vykoupiti plat úročný (canon) bez povolení příslušného představeného (stanoveného v can. 1532). Při vykoupení musí emphyteuta zaplatiti alespoň částku peněžní odpovídající platu úročnému (can. 1542, § 1).

Emphyteuta je povinen dáti přiměřenou *kauci* pro placení kanonu a plnění pachtovních podmínek; v příslušné písemné smlouvě budiž církevní forum stanoveno jako rozhodčí ve sporech případných a výslovně budiž stanoveno, že meliorace provedené na půdě jsou jí k dobru (*solo cedunt*, can. 1542, § 2).

7. Kdo nabyl církevních statků způsobem nezákonným, je povinen je vrátiti a nahraditi případnou škodu třebas i za donucení censurami.

Kdo zcizil církevní statky nebo kdo prohlásil svůj souhlas, ačkoli zákonné podmínky nebyly splněny, propadá církevním treštům odstupňovaným podle přestoupení zcizovacích předpisů (can. 2347, srovn. k tomu § 77 těchto výkladů), neboť spáchal *delictum contra res ecclesiasticas*.

IV. § 51 zákona ze dne 7. května 1874, č. 50 ř. z. zachoval v platnosti ministerská nařízení z 20. června 1860, č. 162 ř. z. o zcizení a zavazení jmění katolických kostelův, obročí a duchovních ústavův, o němž min. nař. z 15. dubna 1861, č. 3251 C. U. prohlásilo, že platí i o klášterním majetku. (Srovn. § 5 min. nař. z 13. června 1858, č. 95 ř. z.) Tímto nařízením z r. 1860 bylo stanoveno:

1. Zvláštního svolení vlády není potřebí, jde-li o zcizení církevního majetku, který má cenu nejvýše 200 K nebo má-li býti stížen v rozsahu nevelkém; to znamená, že má býti zavazen nejvýše do 2000 K, nebo že má býti pronajat nebo propachtován, ale ne déle než na 3 léta a není-li vymíněno, že činže nebo pacht mají býti placeny více nežli rok napřed. V případech těchto dlužno se řídit pouze podle předpisů platných o *spravování* církevního majetku.

2. Zemská politická vláda dává povolení k zcizení, přesahuje-li cena statku církevního 200 K, ale ne více než 16.000 K; avšak nutno je svolení biskupa, který musí zemské správě vždy předložiti žádost se všemi doklady a se svým dobrým zdáním jakož i s *dobrozdáním*

patronovým. Totéž platí o *zavazení*, které nepřesahuje 30.000 K a pak když nájem nebo pacht nebyl uzavřen na déle nežli 15 let.

3. Ministerstvo školství a národní osvěty dává povolení:

a) v případech č. 2, odpírá-li biskup svého svolení.

b) Překročuje-li zcizení meze pod č. 2 vytknuté při prodeji, ale nejvýše do 40.000 K a překročuje-li zavazení částku 80.000 K a doba nájmu a pachtu 30 let. Ministerská rada zmocnila 24. července 1919 ministerstvo školství, by až na další povolovalo *jménem vlády* zcizení až do výše 240.000 Kč a zavazení až do výše 360.000 Kč, při čemž nutno se odvolati na toto zmocnění.

4. Ve všech jiných případech nutno je schválení celé vlády.

5. Jde-li o zcizení nebo zavazení biskupského statku mensálního, musí biskup předložiti ke své žádosti dobré zdání metropolitity a kapituly katedrální, metropolita (nebo biskup exemptní) dobré zdání metropolitní nebo katedrální kapituly. Žádost se podává k zemské vládě, která ji se svým dobrým zdáním předloží ministerstvu.

Zcizení nebo zavazení církevního majetku provedené bez zachování vyčtených předpisů je *neplatné*. (Srovn. č. 838 rozhodnutí nejv. správního soudu ve věcech správních.)

Biskupové mají ovšem vedle těchto předpisů zachovávat ještě předpisy církevní; jen že vyžádání nebo nevyžádání případného schválení papežskou kurií je pro státní obor nerozhodné, ježto se to pokládá za akt vnitřně církevní (§ 51 zák. z r. 1874).

Ministerské nařízení ze dne 13. července 1860, č. 175 ř. z., zachované v platnosti § 51 zákona z r. 1874, předpisuje, že knihovni vklad práv obtěžujících církevní statky může se státi vedle zachování ostatních předpisů vkladních jenom na základě výslovného prohlášení zemské správy politické, že bylo učiněno žádost všem předpisům o zcizení a zavazení majetku církevního. Tím se však neruší právo věřitelů beneficiátových na reální exekuci za účelem dobytí pohledávek z plodů nemovitého jmění beneficiálního.

Soudy tabulární jsou povinny ihned oznámiti politické zemské správě každý zápis zcizení nebo zavazení církevního majetku.

O zcizení a zavazení nemovitostí *maltéžského* rytířského řádu platí min. nař. z 24. ledna 1886, č. 17 ř. z. a z 25. července 1913, č. 156 ř. z.

Dále sluší poukázati k § 2 zákona z 26. dubna 1912, č. 86 ř. z., podle něhož mohou kostely, obročí, církevní ústavy a společenstva na svých pozemcích zakládati *právo stavební* (věcné, zcizitelné a děditelné právo, míti stavbu na povrchu nebo pod povrchem půdy), je-li v jednotlivém případě zjištěno (politickým zemským úřadem), že toto založení práva odpovídá veřejnému zájmu. K tomu min. nařízení z 11. června 1912, č. 114 ř. z.

Církevní majetek je taktéž podroben zákonu z 16. dubna 1919, č. 215 Sb. z. a n. o zabrání velkého majetku pozemkového (srovn. k tomu zákony a nařízení o „pozemkové reformě“) a zákonu ze 27. května 1919, č. 318 Sb. z. a n. o zajištění půdy drobným pachtýřům (srovn. článek I, č. 1 a 6 zákona z 15. dubna 1920, č. 311 Sb. z. a n. a zákony a nařízení později vydané). Jednotlivosti sem nepatří.

§ 5 zákona z 29. února 1920, č. 126 Sb. z. a n. o zřízení župních a okresních úřadů v republice Československé přikázal župním úřadům vykonávat ve svém obvodu vnitřní správu, pokud příslušela podle posavadních ustanovení zemským politickým správám, ovšem pokud nebude svěřena zvláštními právními ustanoveními úřadům jiným (§ 1) a článek 3 téhož zákona slibuje vládní nařízení, jímž má se stanovit, kdo bude až do další úpravy vykonávat práva, jež příslušela v oboru správy politickému zemskému úřadu naproti úřadům jiným.

§ 139.

Některé zvláštní předpisy rázu majetkového.

I. Kodex přijímá (can. 1508) za své předpisy teritoriálního práva civilního o vydržení a promlčení práv na věcech církevních, ovšem s některými výjimkami jím stanovenými, které ovšem jsou jen postuláty na státním právu.

Vydržení, resp. promlčení nejsou podrobena: práva spočívající na *ius divinum* a práva dosažitelná jen výsadou papežskou; duchovní oprávnění příslušející jen duchovním, a to na prospěch laiků; jisté a nepochybné hranice církevních správních oblastí; práva a povinnosti z mešních nadací; benefícia nabytá bezdůvodně; visitační a obediční práva; placení katedratika (can. 1509).

Práva na *res sacrae*, jež nejsou ve vlastnictví soukromém, mohou být vydržena a promlčena mezi církevními osobami právními (can. 1510, § 2).

Nemovitosti, movité věci drahocenné (*pretiosae*), práva a žaloby příslušející apoštolskému stolci, promlčují se ve 100 letech (can. 1511, § 1), pouze však v 30 letech, náleží-li jiné církevní osobě právní (can. 1511, § 2).

Vydržení vyžaduje *bona fides* po celou dobu vydržení (can. 1512).

U nás je k vydržení práva vlastnického naproti právníkům osobám církevním potřebí při movitých věcech šestiletého, při nemovitých věcech čtyřicetiletého vydržení (§ 1472 obč. z.), a to bez rozdílu, zdali věc je knihovně zapsána čili nic, není-li ovšem faktický držitel jako knihovní vlastník zapsán; je-li zapsán, nabyvá

vlastnictví knihovním vydržením ve 3 letech (§ 64 knih. z.). Totéž platí o všech právech, která jsou předmětem knih veřejných, tedy o hypotece, služebnostech, reálních břemenech a o právu k stavbě.

Promlčení práv příslušejících právníkům osobám církevním nastává po 40 letech, není-li v zákonu kratší lhůta vyměřena (§§ 1485, 1465 obč. z.).

II. Poslední pořízení na prospěch církve buďtež učiněna co možná ve formách práva civilního; nestalo-li se tak, buďtež dědici *napomenuti*, by přece splnili vůli testátorovu (can. 1513, § 2).

Majetkové výhody jakkolivěk věřícími přičtené zbožným účelům buďtež co nejpečlivěji plněny, spravovány a vydávány (can. 1514). Provedení toho přísluší ordinářům osobně, nebo zvláštním delegátům odpovědným (can. 1515, §§ 1, 2). Případná vyloučení tohoto práva ordinářů připojená v posledních pořízeních se pokládají církevně za nedoložená (can. 1515, § 3), čehož naše právo neuznává.

Klerik nebo řeholník, jemuž statky se svěřují (*fiduciarie*) k zbožným účelům, musí podrobně o nich podat zprávu ordináři, jenž bdí nad správným provedením věnování; kdyby tato povinnost byla snad věnovatelem vyloučena, musí přijetí býti církevně zamítnuto (can. 1516).

Nutné omezení a změny posledních pořízeních jsou církevně vyhrazeny apoštolskému stolci, leda že by pořizovatel přenesl toto právo na místního ordináře, jenž je však k tomu sám příslušný po slyšení zájemníkův a za všemožného šetření vůle věnovatelovy, není-li splnění povinností již možné pro zmenšení důchodů nebo z jiného důvodu nezaviněného správou. Ale omezení mší založených je vždy vyhrazeno apoštolskému stolci (can. 1517).

Vytčené zásady platí církevně *celkem* také o omezení povinností plynoucích z fundací, při čemž možnost čtení mší má co nejvíce býti zachována (can. 1551).

III. U nás platí pak ještě tyto zvláštnosti: Vydání odkazu věnovaného zbožným účelům lze žádati hned po smrti zůstavitelově (§ 685 obč. z.).

Má-li pořizující jen jediného dědice nepominutelného a opomeneli ho z omylu mlčením anebo dostane-li se pořizujícímu, který nemá dětí, teprv po učinění poslední vůle dědice nepominutelného, o němž neučinil žádného opatření, tu zapraví se poměrně přece jenom odkazy určené zbožným účelům, a to částí, jež nečiní více čtvrtého dílu čisté pozůstalosti, kdežto všeliká jiná nařízení v poslední vůli učiněná pozbudou zcela moci své. Zemře-li však dědic nepominutelný dříve než pořizující, ona nařízení opětně oživnou (§ 778 obč. z.).

IV. O některých jiných věcech rázu majetkového bylo již mluveno shora § 29, II, 3 (*privilegium immunitatis*); § 57, III (majetkové poměry v kapitulách); § 70 D 1 (obecná povinnost patronova); § 71 C (*cura beneficii* podle našeho státního práva); § 73 (církevní ústavy nekolegiátní); § 76, V (správa majetková v řeholích); § 77 (majetkové poměry řeholí jako právnických osob); § 79, III, IV (majetkové poměry řeholníků); § 84 (poměry při sdruženích nápodobených řeholím); § 85 (majetkové poměry v řeholích podle našeho státního práva); § 86 (poměry při laických sdruženích).

§ 140.

Správa církevního majetku.

I. Již shora bylo vytčeno, že římský papež je nejvyšší správce všeho církevního majetku (can. 1499, § 2; can. 1518). Tato nejvyšší správa uskutečňuje se hlavně v tom, že papež vydává směrnice pro ni, jak zejména se stalo v Kodexu v can. 1519—1528 a v can. 1182 nsl.

II. Praktické provádění správy náleží závazně ordinářům všeobecně co do církevního majetku v jejich obvodech (can. 1519, § 1; can. 1525) a zvláště správcům jednotlivého církevního majetku (can. 1182, 1521).

Při správě majetku platí v *jednotlivostech* zásada, že v první řadě sluší zachovávatí případné fundační předpisy, pak partikulární právo jak církevní, tak státní, ať výslovně dané, ať obyčejem se vyvinuvší. Není-li žádných takových norem, rozhoduje v jednotlivostech teprve právo obecné (can. 1519, § 2; 1520, §§ 1, 3; 1521, §§ 1, 2; 1523, č. 2, 3; 1525, § 2; 1182, § 1; 1183, § 2; 1186, prooem.).

III. Předpisy *obecného práva* jsou pak tyto: Ordinář má vydati předpisy o správě majetku ve svém obvodu (can. 1519, § 2), a to v mezích své příslušnosti a za šetření zásad shora vytčených.

Pro *diecéšní* (centrální) správu majetkovou se zřídí *dioecesenum consilium administrationis*, diecéšní správní rada, v níž zasedají ordinář jako předseda a nejméně dva k tomu schopní přísedící.

Přísedící nesmějí býti ani příbuzní ani sešvakření s ordinářem je ustanovujícím (po slyšení kapituly); mají podle možnosti se vyznati i v právu světském (can. 1520, §§ 1, 2); k plnění úřadu se zavazují přísahou (can. 1520, §§ 4). Při důležitějších aktech správy musí ordinář vyžádati si dobrého zdání správní rady; souhlas její je nutný pouze ve zvláštních případech stanovených obecným právem (viz shora) nebo fundací (can. 1520, § 3).

IV. Při správě jmění *jednotlivých* církevních ústavů sluší různiti hlavně správu jmění kostelního (zádušního, fabričního) a jmění beneficiálního.

1. Správa jmění *kostelního* přísluší zásadně správci kostela; tudíž biskupovi s kapitulou při jmění kostela katedrálního, kapitule kolegiátní při jmění kostela kolegiátního a přednostovi kostela při jmění jiných kostelů (can. 1182, §§ 1, 2).

Kdyby nějaký kostel nebo posvátné místo neměly svého zvláštního správce, zřídí místní ordinář zvláštní správní radu ze způsobilých k tomu mužů pravidelně na tři léta, kteří musejí přísežně se zavázati k věrnému plnění svých povinností (can. 1521, § 1, 1522, n. 1).

Na výpomoc správce kostelního jmění může se zříditi *consilium fabricae ecclesiae*, zvláštní správní rada zádušní za předsednictví jeho neb jeho zástupce (can. 1183, § 1).

Přísedící této rady se ustanovují pravidelně ordinářem nebo jeho delegátem (can. 1183, § 2).

Správní rada zádušní má přirozeně jen pravomoc ve věcech správy *majetkové*, a nesmí žádným způsobem se vměšovati do agendy kultové v nejširším slova smyslu (can. 1184).

2. Správu *beneficiálního* jmění vede beneficiát jako kurátor benefícia (can. 1476, § 1, can. 1483, § 1). On musí proto nahraditi všechnu škodu zaviněnou, k čemu ho ordinář musí po případě donutiti. Spravuje-li *farář* špatně církevní majetek na velkou škodu kostela nebo benefícia, může i od úřadu odstraněn býti, nejde-li učiniti jeho správě přítrž odejmutím jejím nebo způsobem jinakým, třebas by ostatně spravoval svůj úřad řádně (can. 1476, § 2; can. 2147, § 2, n. 5).

I biskupové mají proto dbáti toho, by veškeren inventář biskupského paláce byl řádně sepsán, aby mohl zcela a nezmenšeně přejíti na nástupce v úřadě (can. 1483, § 3).

V. Veškerá správa majetková se vede jménem církve, pročež má ordinář vždy právo určovati způsob její a dozírati k ní (can. 1478, 1521, § 2); tomuto právu odpovídá bezvýmínečná povinnost správců majetku, předkládati ordináři ročně účty (can. 1525, 1182, § 3).

Všichni účastníci na správě majetkové jsou povinováni osvědčovati *diligentiam boni patrisfamilias*, tudíž bdíti nad tím, by majetek se neztenčil, nezhoršil a neztratil, naopak by se udržel, zajistil a možno-li, se zvýšil, čehož lze především docíliti bedlivým zachováváním všechných zákonných, úředních a fundačních předpisů. Po stránce formální jsou správci zavázáni vésti řádně účty, tudíž poříditi i udržovati spolehlivý inventář a vésti v patrnosti všechny příjmy a vydání s veškerými doklady (can. 1522, 1523).

VI. Zvláštního písemného povolení ordinářova je třeba:

a) k vedení sporu jménem církevního majetku (cf. can. 1498); v neodkladných případech stačí povolení děkana, jenž však musí ihned zpravit o tom ordináře (can. 1526);

b) k jednáním přesahujícím pravidelnou správu, a to pod neplatností (can. 1527, § 1).

VII. Jmění církevní ručí jen za jednání správců *rite* konaná, a ovšem do obohacení nastalého z jednání jich nedovolených (can. 1527, § 2).

Správci majetku církevního jsou povinni náhradou za škodu vzniklou tím, že samovolně opustili správu dříve převzatou (can. 1528).

Pozoruhodný je předpis can. 1524, že správci církevního majetku mají zaměstnaným poskytovat mzdu veskrze spravedlivou a tolik volného času, by mohli se věnovati zbožnosti a domácím svým pracím, ale že nesmějí sil jich přepínati, nevhodné práce jim ukládati, ani jim překážeti ve spořivosti (can. 1524).

VIII. Základní předpisy státního práva o správě církevního majetku jsou obsaženy v zákoně ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.

Správa jmění kostelův a ústavů církevních při nich zřízených (fundací a pod.) zařízena buď vůbec tak, aby v ní měli účastenství správce kostela a zástupci těch, kteří jsou povinni, kdyby jmění nestačilo, zapravovati náklady na potřeby kostelní a kteří podpůrně ručí za závazky kostela nebo církevního ústavu (§ 41).

Proto spravují jmění *kostelů* farních společně správce fary, obec farní a patron kostela (§ 42).

Správa jmění biskupského, kapitulního a klášterního se řídí bez ujmy státního práva dohlédacího (§ 38) podle nařízení statutárních (§ 44).

V mezích ustanovení shora řečených zachovává se biskupům a jich náměstkům účastenství ve správě jmění církevního v jich okresu se nacházejícího, které jim podle nařízení církevních přísluší, pokud tato nařízení nejsou na odpor státním zákonům (§ 45).

Spravovati jmění *obroční* náleží duchovním požívatelům obročí za dohledu patronův a za vrchního dohledu biskupův a státu (§ 38, 46, 1. odst.).

Nadání ryze církevní spravují i příště orgánové církevní. V pochybnosti, je-li některé nadání ryze církevní, rozhodne o tom v poslední instanci ministr školství a národní osvěty (§ 47).

K dosvědčení právních jednání o nějakém kostelu nebo církevním ústavu třeba podpisu správce kostela a nejméně dvou členů zástupců jmenovaných v § 41 (viz shora; § 48).

Stala-li by se nějaká větší změna v podstatě jmění zádušního, obročního nebo fundačního, oznámeno to buď ihned státní správě kultové (§ 49).

V příčině ukládání na úroky jmění zádušního a obročního, též jmění církevních ústavů (fundací a pod.) je pravidlem co do ukládání a podmínek zjištění to, co nařízeno na prospěch osob

postavených pod zvláštní ochranu zákonů. Mají-li sobě vzájemně vypomáhati kostely téže diecése, může po dohodnutí státní správy kultové a ordinariátů se učiniti z tohoto pravidla výjimka z příčin zvláštního zřetele hodných (§ 50).

O povinnosti *finanční prokuratury* zastupovati kostelní a obroční jmění bylo již mluveno shora v § 71 těchto výkladů.

§ 141.

Práva beneficiátova k beneficiu.

I. Beneficiu je právnickou osobou, *universitas bonorum (ens iuridicum, can. 1409)*. Beneficiát (*beneficiarius*) je *curator beneficii* (can. 1476, § 1). Na plodech beneficiálních má beneficiát právo požívací (can. 1473: „*libere uti frui potest fructibus beneficalibus*“) beze zření k tomu, má-li snad jiný majetek, na př. *bona patrimonialia*. Vzhledem k tomuto právu požívacímu beneficiát nese sám náklady spojené s *rádnou* správou jmění beneficiálního (can. 1477, § 1). Mimořádné náklady jsou zvláště hrazeny (viz shora stavební břemena).

Tímto ustanovením Kodex jednoduše a jasně odstranil různé spory o postavení beneficiátově k beneficiu. Kodex správně různí mezi jměním beneficiálním a užíváním jeho. Jmění beneficiální je samostatné jmění účelové, přirozeně tudíž beneficiát nemá vlastnického práva k němu. Beneficiát je zákonem stanovený *defensor, curator a administrator beneficii*; z tohoto stanoviska nutno postavení jeho posuzovati; odtud také může měniti podstatu věcí beneficiálních, jen když jí nezhorší, šetře při tom ovšem všech předpisů správních.

Na plodech beneficiálních má beneficiát právo požívací; odtud stává se vlastníkem jich percepcí, tedy musil se jich dožiti, resp. dočkati jako beneficiát, ovšem v předpokladu, že činí zadost zejména povinnosti, čistí breviář, neboť pro její opominutí má vydati plody *pro rata ommissionis* buď kostelní fabrice, buď semináři biskupskému, buď chudým (can. 1475, § 2; srovn. § 30, č. 4 těchto výkladů), z čeho plyne, že sice nabytí vlastnictví na plodech, ale že jest obligačně zavázán je vydati, což Kodex naznačuje slovy: *fructus non facit suos*, neboť vydání předpokládá percepcí plodů.

II. Beneficiát je však dále vázán povinností vydati chudým neb účelům zbožným plody, kterých nemá nutně potřebí k slušnému živobytí (can. 1473). Z tohoto závazku jsou sprostěni pouze kardinálové, kteří mohou o důchodech beneficiálních volně disponovati i testamentem (can. 239, § 1, n. 19). Povinnost tato není však uznána právem civilním, odtud jí také nelze civilní žalobou vymáhati; povinnost tato mohla by býti vymáhána pouze u soudů

církevních, však tyto dnes se nezabývají, alespoň u nás ne, civilními věcmi. Povinnost řečená má tudíž ve skutečnosti povahu morálního závazku.

Kodex důsledně proto nemluví o pořizovacím právu beneficiátů stran jmění pocházejícího z beneficia; neboť kdo se řídí podle předpisů kodexových, ten nemůže ničeho mít, ježto vše, čeho sám nepotřebuje, rozdává chudým nebo zbožným účelům; může proto jíti pouze o důchody posledního roku, v němž někdo byl beneficiátem. A proto nařizuje can. 1480 v tomto případě, že důchody beneficia mají se dělit mezi předchůdcem, resp. jeho dědici a nástupcem v poměru k času, po který každý z nich byl na beneficiu; samo se rozumí, že se sčítají všechny příjmy a všechna vydání běžného roku. Ovšem platí tento způsob rozdělení jen tam, kde jiný způsob vyúčtování se neujal na základě práva obyčejového nebo zvláštních partikulárních předpisů.

Doba *uprázdnění* beneficia nepřipočítává se ani předchůdci ani nástupci, nýbrž vyúčtuje se samostatně; důchody na ni poměrně vypadající případnou jednou polovinou beneficiálnímu jmění, druhou polovinou zádušního jmění, ovšem po odečtení všechných výdajů, zejména i na vikáře ekonomů při farách (can. 472, n. 1). Ovšem v platnosti má býti zachován případný obyčej, že všechny plody mají býti vynaloženy na všeobecné dobro diecézní (can. 1481).

Kodex neuvádí vůbec výrazu „*ius deportus*“ pro právo na interkalarie.

U nás plynou interkalarie do náboženského fondu (§ 59 zák. z r. 1874).

Taktéž i nadále se zachovávají, kde posud se udržely (na př. v Itálii), *mediae annatae* čili *annatae Bonifatianae* nazvané podle Bonifáce IX. (1389—1404), jemuž zavedení jich se připisovalo; tyto annáty tvoří polovinu plodů prvního roku při beneficiích nebiskupských a neopatských, jež udělil papež sám mimo konsistorium kardinálské (can. 1482).

III. Zvláštní předpisy platí o *posvátném náčiní bohoslužebním*. O povinnosti kardinálů (zejména domicilujících v Římě) v této příčině bylo již mluveno shora v § 38, VI, 5. Jinak platí zásada, že náleží kostelu, co zanechá beneficiát u něho ustanovený na posvátných náčiních, leda že by detailně vedeným inventářem bylo prokázáno, že je beneficiát pořídil ze soukromého majetku; předpokládá se tudíž, že řečené náčiní bylo pravidelně pořizováno z kostelního majetku. Jednotlivosti jsou uvedeny v can. 1299 a 1300. Index kodexový označuje *sacra supellex defuncti cardinalis, episcopi, beneficiarii* jako „*spolium*“.

Všichni kardinálové, biskupové a ostatní beneficiáti mají povinnost postarati se testamentem i civilně platným nebo jinakým pravo-
platným způsobem o to, by kostelům se dostalo, co jim po právu náleží. Nejvhodnější způsob pro to je, by se ustanovila věrohodná osoba jako exekutor testamentní, který by vše řádně rozdělil (can. 1301).

Ostatky svatého kříže, které po případě nosil biskup v náprsním kříži (pectorale), náleží katedrálnímu kostelu, pročež mají se vydati nástupci (can. 1288).

Katedrálnímu kostelu však nenáleží biskupské prsteny a náprsní kříže se svatými ostatky (mimo ostatky svatého kříže) a všechno náčiní, které bylo biskupem pořizováno ze soukromého jmění a které patrně nepřešlo v majetek kostelní (can. 1299, § 1).

IV. U nás platí zásada, že duchovní neřeholní mají způsobilost pořizovati testamentem (o řeholnících viz shora § 85).

§ 58 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. ponechal v platnosti zvláštní předpisy o posloupnosti v dědictví ze zákona po světských duchovních. Posloupnost zákonná se řídí podle toho, byl-li duchovní stále ustanoven na beneficiu nebo nebyl-li stále ustanoven (dvorní dekret ze 27. listopadu 1807, č. 828 Sb. z. s.).

K *oněm* beneficiátům náleží biskupové, kanovníci, faráři, všichni lokální kaplani, „beneficiáti“, vikáři chóroví v kapitulách, kaplani na založených kaplanstvích, na něž jsou presentováni patrony; k *těmto* (nestále ustanoveným) náleží farní kooperátoři, provisoři, administrátoři.

Pozůstalost *stálých* beneficiátů dělí se na tři třetiny: pro kostel, chudé a příbuzné; při pozůstalosti *nestálých* beneficiátův obdrží třetinu chudí (chudinský ústav v místě úmrtním) a dvě třetiny příbuzní.

Má-li kostel, u něhož beneficiát byl stále ustanoven, filiálky pod různými patronáty, rozdělí se kostelní třetina na filiálky a chudinská třetina na ústavy chudinské podle počtu duší.

Dekret dvorské kanceláře ze 16. září 1824, č. 2040 Sb. z. s. stanovil pak, že příbuzným skutečně chudým připadne z chudinské třetiny tolik, kolik by jim připadlo podle zákonné posloupnosti. O tom rozhoduje politický úřad první instance, v jehož obvodu se nalézá příslušný chudinský ústav k dědictví povoláný (dv. d. 23. srpna 1799, č. 475 Sb. z. s. a výnos min. vnitřní z 30. května 1871, č. 6648).

Po vojenských kaplanech je zákonná posloupnost obecná (nař. dvorské voj. rady 20. února 1779, F 132). Táž nastává u duchovních řeckosjednocených, zanechávají-li vdovu nebo děti; nemají-li jich, řídí se posloupnost podle týchž zásad jako u katolických duchovních (dvorský dekret ze 27. června 1843, č. 712 Sb. z. s.).

§ 142.

Náboženská matice.

I. Náboženská matice u nás je převzata z Rakouska. Pochází z doby josefinské z r. 1782 a 1783 jako následek rušení klášterův a farní regulace. Do fondu tenkrát zřízeného (*Religions- u. Pfarrkasse*) připadlo: jmění zrušených klášterů, jednoduchých obročí, prebend kapitulních, kostelův a kaplí a bratrstev třetího řádu, dále interkalární důchody uprázdněných beneficíí a taxy biskupských kancelářů, jejichž personál se platí z fondu, jakož i duchovní daň výpomocná; dále všechna tuzemská léna, jejichž senior byl duchovní hodnostář (arcibiskup, biskup, opat). V Čechách připojena r. 1782 také *cassa salis* (nebo *cassa parochorum*) vzniklá r. 1630 z ujednání mezi Ferdinandem II. a Urbanem VIII. (z každé bečky soli do Čech dovezené platil se poplatek $\frac{1}{4}$ rýnského zlatého = 15 krejcarů). Roku 1785 přivtěleny náboženským fondům emeritní fondy zřízené v některých diecésích k zaopatřování duchovních nezpůsobilých k službě duchovní. Fond takto zřízený převzal ovšem povinnosti vážnoucí na přikázaném jmění, zejména na nadačních kapitálech, čímž mu vznikla povinnost zajistiti persolvování mší založených. Při tom byla (17. I. 1783) zásada vyslovena, že všude tam má nastati výpomoc ze státních příjmů, kde se nedostává církevních prostředků. Původně byly náboženské fondy centrální podle „provincií“, měly však povinnost vzájemně si vypomáhati, a teprve tenkrát, když se ukázaly nedostatečnými, měl stát přispívati. Od r. 1785, resp. 1786 přihlíženo zase ke všem fondům jako k jednotnému majetku, pročež r. 1794 byla zřízena centrální náboženská matice, která trvala však jen do r. 1802, ovšem, že likvidace její trvala až do r. 1829, od kdy zůstaly náboženské fondy v jednotlivých korunních zemích samostatné; na Moravě a ve Slezsku byl fond jednotný. Převahou byly tyto fondy pasivní.

II. Následkem politických přeměn r. 1848 a 1849 byly od r. 1852 biskupům prelimináře a účetní závěrky náboženských fondů předkládány na vědomí a od r. 1856 jsou ročně biskupští delegáti přibírání k poradám preliminárním. Článek 31 rakouského konkordátu uznal sice státní správu náb. fondů za správu vedenou jménem církve, pročež přiznán biskupům dozor k ní. Do konečné úpravy měly fondy přispívati na církevní účely a nedostatky jich měly ze státní pokladny býti hrazeny. Ale nedošlo k očekávané úpravě a státní výpomoci byly i nadále účtovány jako dluhy náboženských fondů. Zákon ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. zrušil konkordát, tudíž i ustanovení konkordátní o fondu, ale nevydal nových směrnic, na čemž ani zákon z téhož dne, č. 51 ř. z. ničehož ne-

změnil. Nové kongruové zákony uvalily na fondy nové výdaje, čímž se staly všechny pasivními a účastnými státních subvencí.

III. Co do *právní povahy* náboženských fondů budiž vytknuto toto: V žádném zákoně nebylo vysloveno, že by fondy byly státním jměním, čemu nasvědčuje i okolnost, že správa fondů byla vždy vedena odděleně od správy státního jmění a že příspěvky státní byly účtovány jako pohledávky státu proti jednotlivým fondům.

Stanovisko konkordátu: „*bona, quae fundos, uti appellant, Religionis et studiorum constituunt, ex eorum origine ad ecclesiae proprietatem spectant*“ vyslovilo sice nepřímou zásadu, že statky náboženských fondů nejsou státním jměním, nevyslovilo však přímo zásady, že jsou církevním majetkem, už proto ne, že chyběl majtkový podmět fondů, neboť podle tehdejšího práva ani církev celistvá, ani provincie církevní, ani biskupské diecése nebyly soukromoprávními subjekty církevního jmění, čemu nasvědčuje i okolnost, že fondy i nadále byly spravovány podle jednotek správy státní, resp. zemské. Zůstalo tedy i přes konkordát při starém stanovisku. Nejsou-li fondy náboženské ani jměním státním, ani jměním církevním, nezbyvá než je posuzovati jako samostatné účelové jmění, a to jako nadace. Účel nadace jest ovšem církevní, ale účel nerozhoduje o subjektu vlastnictví. Stát má veřejnoprávní povinnost spravovati fondy náboženské k účelům církevním. Tohoto stanoviska v právní literatuře celkem uznávaného nezačínal starý říšský soud rakouský, an stotožňoval státní jmění s náboženskými fondy, pročež také odtud odvozoval svou příslušnost (čl. 3 lit. a starého státního základního zákona z 21. XII. 1867, č. 143 ř. z.). Starý správní soud uznával sice samostatnou právní bytost náboženských fondův, ale nepřiznával jim způsobilosti býti stranou procesní, které dvojaké stanovisko nedá ovšem se srovnati. Náš správní soud uznal také náb. matici za samostatnou právní osobnost, na př. v nálezu z 5. V. 1923, č. 6633/23.

Na tomto stavu věci nemění ničeho skutečnost, že od r. 1873 se uvádějí v státním rozpočtu pod státními příjmy také příjmy náboženských fondův a pod státními výdaji také výdaje jich, jelikož způsob účtování sám o sobě nemůže rozhodovati o právní povaze, a to tím méně, že i nadále státní subvence udělované náboženským fondům se účtují jako pohledávky státní. Tento názor o státních subvencích jest opodstatněn cí. rozhodnutím z 1. prosince 1838, byl však zesláben kongruovými zákony počínajíc rokem 1885, v nichž se praví, že doplnění kongruy má nastati z náboženského fondu, resp. z jeho státní dotace; dotace však se nepokládají za pohledávky státní zejména ne u jiných církví, resp. náboženských

společnosti. Ale přes to zůstalo to při starém způsobu účtování (až na katolický nábož. fond bukovinský, kde dotace státní se nevedly jako dluh fondu). Celkový dluh české náboženské matice činí koncem prosince 1921 Kč 116,802.167.31. Státní výdaje na náboženské matice v celé republice činí v rozpočtu na r. 1923 Kč 33,550.382.

IV. Význam náboženských fondů jest ovšem různý, hledíme-li na ně se stanoviska státního nebo církevního.

Náboženský fond je dítkem josefinismu, tedy doby úplné nadvlády státu nad církví. Stát získal fondy náboženskými velikého vlivu správního, ježto církev byla ze správy fondové takřka zcela vyloučena; při tom stát přirozeně uplatňoval své správní a finanční záměry, ovšem musil věnovati i veliký peníz na doplnění fondů pasivních. Pomocí náboženských fondů provedeny byly veliké církevní reformy, jako farní regulace a regulace kongruy, resp. částečné vyrovnání rozdílů vyvolaných nestejným majetkem jednotlivých církevních ústavů. Církev vidí ovšem zásadně ve zřízení náboženských fondů zasahování do své autonomie, jež jí ovšem překáží v samostatném provádění oprav církevních. Ovšem, že náboženské fondy se vžily a umožnily indiferentním věřícím vytrvati ve svazcích náboženských, pro něž nemuseli přispívati žádnou přímou dávkou *církevní*.

V. Správa fondových lesův a statků se vede státní správou lesův a statků za vrchního dozoru ministerstva zemědělství. Jinaké jmění (ovšem i menší pozemky a lesy) se spravují zemskou správou za dozoru ministerstva školství a národní osvěty.

VI. *Příjmy* náboženských fondů jsou:

1. *soukromoprávní*, t. j. důchody plynoucí ze jmění jak nemovitého, tak movitého.

2. *veřejnoprávní*:

a) *Interkalarie*, to jsou důchody neosazených beneficí neřeholních, pokud tomu není na odpor nadační ustanovení (§ 59 zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z., což stejně platilo již od r. 1783). Kdo spravuje beneficium v době jeho uprázdnění, spravuje je tudíž pro náboženský fond, jemuž jest odpověden; musí tudíž na konec se vypořádati účtem interkalárním, zemskou správou, a to administračním nálezem přezkoumávaným a odporovatelným, jemuž v Čechách, na Moravě a ve Slezsku předchází vyúčtování s předchůdcem, resp. jeho dědici, podle pravidel zvláště stanovených. (*Mayrhofer* 5. vyd., IV, str. 349 nsl.)

Plat provisorů při samostatných duchovních správách, stanovený v kongruových zákonech, může buď se sraziti od důchodův interkalárních, buď býti přímo požadován od nábož. matice. Při

jiných správcech provisorních má výše odměny býti stanovena jednotlivě, jinak není nároku proti nábož. fondu, a státní správa pak sama stanoví, zda a kolik má činiti remunerace.

b) *Příspěvky k fondu náboženskému*, které jsou nyní stanoveny zákonem ze 7. května 1874, č. 51 ř. z. a jejichž předchůdcem byla duchovní daň výpomocná, vzniklá v době josefinské. Nynější daň je progresivní daň z majetku vyměřená jako při poplatkovém ekvivalentu z ceny veškerého zdejšího jmění jednotlivého obročí nebo jednotlivé duchovní komunity včetně nadace, s vyloučením však knihoven a sbírek vědeckých a uměleckých. Vyměření příspěvku se děje na základě podrobné fase přezkoumávané zemskou správou politickou na jedno desetiletí, a to od 1/2% až do 10% jmění, a splácí se předem ve lhůtách čtvrtletních; jinak se platí 5% úroky z prodlení. Při tom je zproštěno příspěvku to, co musí zůstat ročně volným pro duchovní osoby poukázané s výživou na beneficium nebo komunitu, protože to bylo uznáno po slyšení biskupů za nutné k hrazení výživy stavu jich náležité, t. zv. kompetence, která však není totožná s kongruou duchovních správců.

Příspěvky tyto nedosáhly ovšem očekávaného výnosu.

c) Jméni každého církevního ústavu, který přestal býti z důvodu jakéhokoliv, pokud tomu nejsou na odpor nadační ustanovení (§ 53 zákona z r. 1874, č. 50 ř. z.).

VII. Všeobecně jest určen náboženský fond pro kultové účely církve katolické; v jednotlivostech rozhodují buď zákony a předpisy, tedy jimi opodstatněné právní nároky, buď volné uvážení státních úřadů, spravujících náboženské fondy.

1. Zákonem upraveny jsou: výslužné katolických správců duchovních při všeobecně užitečných ústavech a kněžských úředníků při katolických ordinariátech, konsistořích a při biskupských seminářích (zákon 19. února 1902, č. 48 ř. z.);

platy a pense profesorů při theologických učilištích diecézních a představených při biskupských kněžských seminářích (zákon z 18. března 1920, č. 189 Sb. z. a n.), pokud nestačí fondy pro příslušné účely zřízené a jiné církevní důchody k tomu účelu věnované;

dotace dignitářův a kanovníků při kapitulách metropolitních a katedrálních (zákon 7. ledna 1894, č. 15 ř. z., čl. III. a IV. zák. 28. března 1918, č. 115 ř. z. a zák. 9. dubna 1920, č. 246 Sb. z. a n.);

dotace všeho duchovenstva ve správě duší podle kongruových zákonů;

podpory řádům žebravým a různým řeholníkům (podle zvláštních předpisů);

titulus mensae (původně podle dv. d. ze 7. ledna 1792; zvýšení nastalo cis. rozhodnutím z 19. prosince 1911 a výnosem min. kultu z 28. ledna 1912, č. 54.222 r. 1911).

2. *Podle rozhodnutí* státní správy, resp. od případu k případu se platí z náb. fondu:

dotace biskupův a biskupské správy;

dotace kanovníků mimo kostely katedrální;

na semináře diecéšní, pokud tu není samostatného nebo zvláštního jmění (povolují se dotace pro vydržování seminaristů podle jich počtu a paušál výdejny);

příspěvky na platy theologických profesorů *fakultních*;

příspěvky na *zvláštní* účely duchovní správy všeobecné a na duchovní správu v nemocnicích, opatrovnách, trestnicích;

příspěvky na opatrování kněží duševně chorých nebo kněží korigendů;

břemena připadající náboženskému fondu jako patronovi;

příspěvky na různé výdaje konkurenční v případech zvláštních;

plnění různých nadačních povinností, které přešly na nábož. matici ze statků jí přiřčených, zejména plnění mešních nadací podle zák. 19. IX. 1898, č. 176 ř. z., § 7, lit. d nahraditelných.

VIII. Finanční prokuratury zastupují náboženské fondy podle §§ 1; 2, č. I. bod 6; 15 nařízení veškerého ministerstva z 9. března 1898, č. 41 ř. z. a § 1 nařízení vlády republ. Československé z 4. června 1919, č. 313 Sb. z. a n.

Poznámka. O studijním fondu. Veškeré jmění zrušených kolejí bývalých jezuitských provincií připadlo fondům studijním nově tenkrát zřízeným, ovšem s výhradou částí náležejících náboženským fondům a nadačnímu fondu (cis. resoluce ze 17. září 1773 a 25. června 1774); správa statkův odevzdána byla administraci komorních statkův. Účel studijních fondů byl vyčleněn hrazením potřeb vyučování státem řízeného. Z dvorního dekretu ze 7. července 1781 plyne zásada, že studijní fondy nebyly „samostatnými“ fondy, t. j. nebyly právníckými osobami, naopak zřejmá je zásada, že byly státními fondy s povahou správní, dotovanými fondy, jež tvoří část státního jmění. Od r. 1903 studijní fondy přestaly býti formálně vedeny jako „fondy“, ježto důchody jich nestačily vyčleněným účelům vyučovacím, i odváděly se důchody jak z jmění nemovitého, tak i movitého do všeobecného jmění státního. Správa jmění bývalých fondů studijních se vedla odděleně v bývalých korunních zemích, čímž i movité jmění se nalézalo při převratu r. 1918 ve správě příslušných zemských politických vlád.

SEMINÁRNÍ
Hist.-práv.

KNIHOVNA
oddělení

REV15

ÚK PrF MU Brno

3 1 2 9 S 3 5 1 4 2